

TEOLOGISK FORUM

Tidsskrift for teologisk forskning og samtale

Redaktør: Knut Refsdal

Årgang XII, nr 2 - 1998

© Høyskolen for kristendom, Metodistkirkens Studiesenter
Vestlundveien 27
N-5145 Fyllingsdalen
Norge
Telefon: + 47 55 15 58 80
Telefaks: + 47 55 15 58 85

ISSN 0802 – 1457

TEOLOGISK FORUM utgis av Nord-Europeisk Utdanningsråd for Metodistkirkens Sentralkonferanse, Nord-Europa, og utkommer med 2 numre per år. Abonnementsprisen er kr 100,- per år.

Abonnementet kan innbetales over følgende konti:

Norge og Finland:	Bankgiro:	3625.07.33016
	Postgiro:	0825.08.00909
Sverige:	Postgiro:	233606 – 3
Danmark:	Postgiro:	813 – 4669

Henvendelser om abonnement kan rettes til Høyskolen for kristendom, Metodistkirkens Studiesenter

Redaksjon:

TEOLOGISK FORUM
Knut Refsdal
Brusemyrtoppen 4F
N-1739 Borgenhaugen
Norge
Telefon: +47 69 16 41 54
Telefaks: +47 69 15 60 73
E-post: metosarp@c2i.net

Innsendte manuskripter må være maskinskrevet.
Hvis mulig mottas artikler på diskett eller via e-post.

Innhold

Forord	5
Innledning	7
DEL 1	
Jørgen Thaarup: Jeg tror på Gud Fader	9
Øyvind Hellisen: den allmektige	15
Mikael Mogren og Michael Nausner: himmelens och jordens skapare	20
Helle Maria Wolstad Lund: Guds enbårne Sønn	24
Carsten Morsbøl: vor Herre	27
Leif A. Hansen: som ble unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria	33
John Dysjeland: pint under Pontius Pilatus	35
Finn Uth: død og begravet	38
DEL 2	
Tore Meistad: Hellighetsbevegelsen i norsk metodisme og kristenliv	42

Forord

Denne utgaven av TEOLOGISK FORUM er den første av to numre som omhandler Den apostoliske trosbekjennelse. Jeg har bedt mange av kirkens prester i de nordiske land om å skrive hver sin preken over et ledd i trosbekjennelsen. Resultatet foreligger her i DEL I av denne utgaven. Disse prekenene er ikke teologiske avhandlinger. De er stort sett holdt i menighetssammenhenger, der de er uttrykk for hvordan innholdet i de enkelte ledd i trosbekjennelsen kan aktualiseres. Jeg har videre bedt de enkelte forfatterne om å vurdere selv om de ønsker å skrive en bibeleksegerende preken med utgangspunkt i én tekst, eller om de ønsker å skrive en preken med utgangspunkt i et bibelteologisk, et systematisk-teologisk eller et kirke-historisk perspektiv. Resultatet er, som dere vil se, variert og godt. Jeg tror det gir et godt speilbilde av hvordan metodister i Nord-Europa forholder seg til trosbekjennelsen på i dag. Dessverre er det et par "huller" i dette nummeret. Jeg håper de skal være fylt opp til det neste nummeret.

DEL II av denne utgaven av TEOLOGISK FORUM er en artikkel skrevet av Tore Meistad, en kjent bidragsyter til tidsskriftet gjennom alle år. Han har skrevet en artikkel om hellighetsbevegelsen i Norge, som helt sikkert vil vekke interesse også i de andre nordiske land. Denne delen inneholder også en artikkel som heter "Metodistkirken - Brobyggerkirken", en artikkel som er skrevet som en presentasjon av Metodistkirken og som ligger inne på Internett.

Når det gjelder de neste numre av TEOLOGISK FORUM så vil det neste nummeret som kommer fullføre prekenene om Den apostoliske trosbekjennelse. Denne utgaven kommer rett over sommeren. Høstens nummer blir et spennende nummer: Jeg har bedt Tore Meistad om å skrive en "presentasjon av metodistisk teologi i dag". Denne har jeg så bedt representanter fra åtte forskjellige kirkesamfunn om å skrive hver sin repsons på.

Jeg minner også om at det fortsatt er behov for nye bidrag til TEOLOGISK FORUM. Har du skrevet noe som du tror kan være av interesse for andre og som har relevans til kirkens liv i Nord-Europa, så ta kontakt med meg.

Knut Refsdal

Innledning

Knut Refsdal

For noen år siden, i forbindelse med konferansestudiene, leste jeg boka "Loyalty to God. The Apostles Creed in Life and Liturgy" av Theodore Jennings (Abingdon Press, 1992). Boka tar for seg Den apostoliske trosbekjennelse og ser på hvordan denne kan bli forstått både ut i fra sin samtid, men også i forhold til vår tid.

Et viktig utgangspunkt i Jennings' bok er tanken om at trosbekjennelsen opprinnelig ble brukt i dåpsliturgien (s 15-18). Det dåpskandidatene bekreftet ved å framsi trosbekjennelsen, var deres lojalitet og lydighet til den Gud som bekjennelsen handler om. Trosbekjennelsen forklarer ikke alt innholdet i den kristne tro, men den inneholder grunnleggende kristne overbevisninger om Gud.

Det er også viktig å være oppmerksom på at trosbekjennelsen opprinnelig ble formulert i ei tid hvor kirken stod i konflikt om hvordan Gud skulle forstås og forklares. Flere av formuleringene bærer preg av nettopp dette.

Treenigheten

Den grunnleggende tanken for forståelsen av kristendommens og kirkens tro på Gud, er at Gud åpenbarer seg som den treenige Gud. Faderen, Sønnen og Den hellige ånd er alle del av den samme guddommen. De er av samme vesen, makt og evigthet (Metodistkirkens Religionsartikler, I). De er forskjellige, men uadskillelige (The Evangelical United Brethren Church's Trosbekendelse, Artikel I).

Kristendommen møter ofte kritikk for sitt gudsbilde. Jødedom og islam beskylder kristendommen for å ha et triteistisk gudssyn. Mot en slik kritikk er det viktig å framheve at kristendommen er en monoteistisk religion. I så måte er den helt i overensstemmelse med Det gamle testamente.

Det har blitt gjort mange forsøk på å forklare treenigheten og forholdet mellom de tre delene i denne. Men på mange måter er dette en tanke som ligger utenfor den menneskelige fatteevne. Tore Meistad sier det slik: "Læren om treenigheten er et paradoks som vitner om mennesketankens problemer med å forklare det uforklarlige" ("Frelsens veg. Teologi og etikk i wesleyansk tradisjon", ALH-undervisning, 5:1992, side 132). Gud er et mysterium som ikke kan forstås fullt ut. Treenigheten er et "matematisk paradoksalt begrep" sier Per Lønning i sin klassiske "Hva er kristendom?" (Land og kirke/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1977, side 140).

Det finnes ikke ett enkelt skriftsted som gir direkte og utvetydig belegg for læren om treenigheten. Men sett i sammenheng er det en rekke skriftsteder som kan gi grunnlag for en slik lære. Et sentralt sted er Joh 1:1 som sier at Ordet var hos Gud og Ordet var Gud. Kristus er altså selv Gud, samtidig som han er atskilt fra Gud.

I sin avskjedstale til disiplene sier Jesus at han skal be Faderen sende dem en annen talsmann når han selv går bort. Ånden blir her gjort sammenliknbar med Jesus, og må følgelig også være en del av guddommen.

Viktig er det også når Paulus taler om kristenlivet, så veksler han på å tale om livet i Kristus og livet i Ånden.

Det er også naturlig å trekke inn misjons- og dåpsbefalingen i Matt 28:18-20 og den apostoliske velsignelsen i 2 Kor 13:13 når det bibelske belegget for treenigheten skal legges fram.

Læren om treenigheten har imidlertid betydd mer for teologiens og kirkens historie enn det vi kan lese ut i fra Bibelen. Den ble utviklet som et forsvar for fremmed religionsinnflytelse.

Gud åpenbarer seg på tre måter: Som Faderen (skaperen og opprettholderen av universet), som Sønnen (frelseren) og som Den hellige ånd (Gud i våre hjerter og fullenderen). Treenigheten hjelper oss til å forstå hvordan Gud har handlet, hvordan Gud handler og hvordan Gud vil handle. Det betyr imidlertid ikke at arbeidet og oppgaven til hver del i treenigheten ikke involverer de andre. Ingen av dem har sin eksistens eller sitt liv alene eller atskilt fra de andre. Gud skaper, frelser og fullender ved hele sin gjerning.

Lønning oppsummerer sin framstilling av treenigheten slik:

For de oldkirkelige bekjennelsesformler er det maktpåliggende:

- 1) at Faderen, Sønnen og Ånden ikke må forstås som tre atskilte guddommer,
- 2) at ikke Sønnen eller Ånden må oppfattes som noe underordnet, som en mellomting mellom Gud og den skapte verden, men som Gud i full mening,
- 3) at ikke de tre må identifiseres på en slik måte at det kommer noe uvirkelig over de forskjellige fasene av Guds åpenbaring, at noen enkelt del tar preg av skuespill eller forkledning ("Hva er kristendom?", side 140-141).

Jeg tror på Gud Fader

Jørgen Thaarup

"I har fået den ånd, som giver barnekår, og i den råber vi: Abba, fader! Ånden selv vidner sammen med vores ånd om, at vi er Guds børn" (Rom 8:15b – 16)

Tro

Det er ofte blevet påstået, at tro er et alment menneskeligt fænomen. I perioder af dette århundrede har der ganske vist været en del, der troede, at religiøs tro hørte til et lavere stade af menneskets udvikling. I takt med højnelsen af befolkningens oplysningsniveau og de videnskabelige landvindinger, ville religiøs tro forsvinde.

Men her, lige før afslutningen af det århundrede i menneskeheden historie, hvor teknologien har ændret livsbetingelserne radikalt, blomstrer det moderne menneskes religiøse tro. Det havde ingen forudset.

I kristen tankegang hører tro under Helligåndens gerning. Både troen som fænomen og bekendelse af troen er et resultat af Helligånden.

Det er naturligvis ikke ligegyldigt, hvad og hvem troen er på. Vi har lært Gud at kende som en kærlig og opsøgende Gud, der ønsker at frelse alt, hvad han har skabt. Helligånden er udsendt i den tjeneste. Det betyder, at Helligånden er på færde i ethvert menneske. Og når vi møder en troende, er det et menneske, som udtrykker den længsel og uro, som dybest set er Åndens forberedende gerning. Ånden forbereder det i mennesket, som Ordet om Guds frelse kan korrespondere meningsfuldt med. Den forberedende nåde er et andet udtryk for Helligåndens gerning.

På troens grund kan den kristne møde andre troende. Dette møde når naturligvis den største dybde og forståelse, hvis alle parter er kristne. Men selvom den anden troende

ikke er kristen, så er der dog den fælles menneskelige erkendelse, som grundlag for mødet, at vi i tro vender os mod det transcendent, som vi er overbeviste om, er afgørende for vort liv og død.

Paradoksalt nok får man det indtryk, at kirken har affundet sig med tidens materialistiske ateisme og irreligiøsitet samtidig med, at der lægges afstand til New Age og 90'ernes folkereligiøsitet. Den hårde ateismes mennesker kan vi ikke møde på en fælles grund af tro. Irreligiøsitetens overfladiske mennesker er optaget af tilværelsens æstetiske, kulturelle, materielle og måske moralske aspekter, men når ikke til det livsniveau, hvor en religiøs tro bliver aktuel. I mødet med mennesker, der dog tror, ved vi, at den Gud, vi kender, allerede har vakt en religiøs interesse, som muliggør en dialog og et kristent vidnesbyrd.

Kristen tro er imidlertid ikke hvad som helst. Trosindholdet er ganske klart defineret på Bibelens autoritet, i det kristne folks Tradition, bekræftet igennem de moderne kristne folks Erfaringer, og formuleret i et rationelt og Fornuftigt sprog.

Det er den tro, Credo handler om.

Credo, jeg tror

Credo er den fast formulerede trosbekendelse, som kan føres tilbage til apostolsk tid. Vi kender ikke dem, der har formuleret den latinske original. Teksten har dogmatisk karakter. Det vil sige, at de enkelte trosudsagn kan gøres til genstand for videre tolkning og forklaring. Troen objektiviseres. Den er en genstand, som kan studeres for det udsagn, den er.

Men det ligger i troens eget væsen, at den ingen betydning har, før der er nogen, der tror troen. Troens objektive indhold er en ting. Noget andet er det, når nogen holder denne tro for sand og gør den til grundlag for livet.

Når Credos gamle ord bliver mine, sker der noget.

Måske er min dåb første anledning, hvor Credos ord udtales i forbindelse med min person. I hver tilfælde modtager jeg dåben på det indhold, som Credo udtrykker.

Siden har jeg lært trosbekendelsens ord og benyttet dem, når jeg tog del i gudstjenesten. Jeg levede mig ind i Credos dogmatiske univers, som blev til liturgi i samme øjeblik, jeg udtalte ordene.

Efterhånden begyndte min personlige tro at tage form. Stykkevis føjede det ene trosudsagn sig til det næste, centreret om den oplevelse af Jesu død og opstandelse, som hører omvendelsen til.

Trosbekendelsen blev ved med at være liturgisk tekst, men blev efterhånden min bekræftelse af troen i menighedens fællesskab, mit vidnesbyrd i fast form.

Credo er min personlige tro.

Almindeligvis benyttes trosbekendelsen i gudstjenesten, som et kollektivt udtryk. Det er menighedens og hele kirkens tro, det handler om. Menigheden har imidlertid ingen tro, hvis ikke individuelle medlemmer af menigheden tror. Derfor benyttes Credo, som oprindeligt er en dåbsbekendelse, i første person ental, "jeg tror," selvom vi står side ved side i kirken og med vor egen personlige tro virkeliggør den tro, som menigheden og hele kirken hviler på.

Jeg tror, fordi jeg er et menneske, som Gud har nedlagt en længsel i. Dette forhold forbinder mig med alle andre mennesker i verden. Men jeg bliver ikke kristen af det.

Jeg tilegner mig troens indhold på flere forskellige niveauer. En del af trosindholdet er af intellektuel art og har at gøre med oplysning og kundskab. Denne intellektuelle side af troen vedrører både erkendelsen af de betingelser, som konstituerer mit liv, og erkendelsen af de forhold, som er udenfor for min indflydelse, og som mit liv er afhængig af, herunder en eventuel guddoms betydning. En anden del af troen er det forhold, at jeg er overbevist om sandheden i det, min tro indeholder. Denne side af troen har med tillid og overbevisning at gøre. Og denne trosdimension stikker dybere i min personlighed end vilje, følelser og intellekt, selvom alle tre inddrages.

Specielt i forhold til troen, som tillid og overbevisning, er troen en størrelse, jeg ikke selv kan producere. Det er en størrelse, som er min, men som jeg ikke selv kan skabe. Jeg har modtaget den, og den påvirker hele min personlighed. Derfor er den min personligt. Men den er en gave, som er skænket af den Gud, jeg i tro strækker mig mod.

Første gang, jeg udtrykker den tro, som Gud har givet mig, har bekendelsen en ganske særlig karakter. Jeg er nyomvendt, og det genfødte liv ser verden og alt i et lys af nyskabelse og forandring.

Men derefter næres og oplives troen af gentagne bekræftelser. Gud stadfæster sin pagt overfor det enkelte menneske i dåben. Her nævnes den døbtes navn, når Kristi død og opstandelse forkyndes til individuel retfærdiggørelse og helliggørelse. Og i nadveren, som er det kollektive pagtstegn, bekræfter Gud frelsens tilbud igen og igen. Det er Guds konfirmation af troens indhold.

Den troende bekræfter troen hver gang trosbekendelsen siges eller det personlige vidnesbyrd aflægges. Ligeledes er deltagelsen i nadveren en bekendelseshandling. Som metodist har medlemsoptagelsen på en særlig måde karakter af offentlig bekræftelse af troen. Ligeledes har metodisterne ritualiseret den gentagne bekræftelse i Pagtsgudstjenesten, som Wesley udviklede efter metodisternes pinseoplevelse nytårs morgen 1739. Det er den troendes konfirmation af troens indhold.

Det vigtigste med troen er imidlertid ikke, at "jeg tror." Det afgørende er heller ikke at min tro er stærk. Det er naturligvis bedre end en svag tro. Psykologien er optaget af troen i sig selv. I religiøs forstand er det afgørende, hvad og hvem troen strækker sig mod.

Kan troen frelse nogen? Nej, det er kun Gud, der kan det!

Gud

Det er Gud, der frelser. Derfor er Gud det vigtigste i den kristne tro.

Andre kan tro på humanismen, kapitalismen, marxismen, demokratiet, menneskerettighederne, naturen og endda på kærligheden, retfærdigheden eller skæbnen. Der kan være meget fint i disse begreber, også fine tanker, der relaterer til evangeliet om Jesus Kristus, men kristendom er det ikke.

Trosbekendelsens første artikel begynder logisk med troen på Gud. Men det er faktisk andre dele af trosbekendelsen, der skal lære os, hvem denne Gud er, og hvad han gør. Vi må aldrig glemme, at det er Kristus, der er vores indgang til forståelsen af

Gud. Så længe vi taler om Gud i almen religiøse kategorier, er vi på niveau med mange andre religioner, der også taler om den transcendent guddom.

Det gamle Testamente viser, at folket lærer Gud at kende gennem det, han gør. Det begynder ikke med, at ingen tror på Gud eller guder. Nej, Gud taler til mennesker. Det er begyndelsen. Og de forstår, at den, der taler, er Gud, selvom ingen religionsfilosof havde defineret begrebet "gud" for dem. En almen religiøs fornemmelse for den transcendent guddom er tilsyneladende eneste forudsætning. Vi kender ikke Abrams eller Moses's baggrund, da Gud kaldte dem. Intet tyder på, at de blev forbavsede over, at der pludselig eksisterer en gud, der også talte til dem. Det er ikke Guds eksistens, der er overraskende, men det, Gud siger og det, Gud vil gøre.

Springet fra det almen religiøse til den mere specifikke gudsforståelse kan iagttages i store dele af Det gamle Testamente. Og i mange sammenhænge, hvor man ikke kan sige noget om Gud, betegnes Gud, som forfædrenes Gud. Udtrykket Abraham, Isak og Jakobs Gud angiver, at Gud har åbenbaret sig som den, der hjalp og bevarede vore forfædre. Gud gøres kendt gennem sine konkrete handlinger i bestemte tider, ikke blot som den transcendent guddom, der eksisterer.

Den jødiske trosbekendelse, Hør Israel, er ganske kort, men særdeles markant i sin angivelse af, at Gud er een. Den strenge monoteisme er kendetegnende for jødedommen, og den lever videre i kristendommen. I Credo skrives Gud i ental, fordi vi tror og oplever, at Gud er een. I Nicænum er treenheden meget tydeligere markeret i hver af bekendelsens tre artikler. Den stærke monoteisme er et afgørende skridt på den vej, der leder til at forstå Gud og møde Gud som en person. Spørgsmålet om at Gud er een, er blevet meget aktuelt i moderne tid. Ikke blot i dialogen med jøder og muslimer kræves kristne til ansvar for den kristne gudsforståelse. Men også i mødet med New Age, hvor en hel mangfoldighed af overnaturlige fænomener og guddommelige kræfter og ånder bliver anråbt, udfordres kristne på deres gudsbillede.

Gud Fader

Det første, Credo siger om Gud, er, at han er Fader. Ikke den ophøjede Fader eller titlen Fader, men helt enkelt far, som i en familie og slægt.

At Gud kaldes far er ikke umiddelbart det mest indlysende. Man begynder jo ikke at kalde en ophøjet person for far. Det vil være ganske unaturligt for de fleste at anvende det ord om andre end deres biologiske far eller adoptivfar. Og skridtet til at skulle benytte det ord om en overordnet magthaver er ganske stort.

De bibelske tekster viser da også, at mennesker ikke selv begyndte at kalde Gud for far. Sporadisk finder vi i Det gamle Testamente, at Gud er en far. Men det har ingen betydning for jødernes holdning til Gud.

Faderen er Jesu far. Det må kirken aldrig glemme.

Almindelige mennesker har i grunden ingen automatisk adgang til at kalde Gud for far. Jesus kaldte Gud for far, og han lærte sine efterfølgere at benytte samme tiltale til Gud. Specielt igennem Herrens bøn, Fader vor, er Gud som far kommet helt ind på ryggraden af det kristne folk. Men det er alene via Kristologien, de kristne har adgang til Faderen. Det er ingen selvfølge at kalde Gud for far. Det er et privilegium, som kun de,

der henvender sig til Gud i Jesu navn, kan benytte sig af.

De første kristne var meget omhyggelige i deres præcisering af, at Jesus ikke var skabt af Faderen, men født af Faderen. Kristus er af samme natur, som Faderen.

Det samme organiske og biologiske udtryk anvendes af Johannes, når han beskriver det kristne menneskes forhold til Gud. Født på ny, født for anden gang og født af Gud, er Johannes's formuleringer.

Ordet født er altså vigtigt i både kristologien og i forståelsen af, hvad det er at være kristen. Kristus er af Guds natur. Og. En ny natur er født i det kristne menneske.

Det menneske, der er blevet kristen, opdager, at Gud udover at være Jesu far også er det menneskes far, som er blevet født på ny af ham. Som kristne, er vi ikke blot Guds adoptivbørn. Vi er ægte børn af ham, og det er naturligt, at børn kalder deres far for far.

Ligeledes er børn indstillet på, at søskende har den samme nære relation, som tiltalen "far" signalerer. Hvis derimod fremmede, der ikke har de personlige og familiære bånd til faderen, tiltager sig frækheden at kalde vores far for far, så trænger de sig ind på et område, hvor de ingen naturlig ret har til at færdes, og vi kan opleve det krænkende på familiens og faderens vegne. På samme måde kan ingen af sig selv tiltage sig retten til at kalde Gud for far. Det er krænkende for det forhold, at det er en gave at få lov til at have en far-barn-relation til Gud. Og kun gennem at værdsætte den kristnes fader-relation får forholdet til andre kristne karakter af at være et privilegium. Søstre og brødre er ikke personer, vi selv vælger, eller benævnelser, vi selv finder på at bruge om andre. Søstre og brødre er nogen, vi får. Og de får os. Vi er gaver til hinanden, fordi vi har samme far. Vi er hævet over det niveau, at skulle tage stilling til, om vi vil være i familie med dem. Vores fælles udspring knytter os sammen i et fællesskab, der absorberer det niveau, hvor man vælger hinanden eller vælger fra. Søstre og brødre i Herren er knyttet sammen af forholdet til Gud Fader og af den fælles fremtid om frelse og genoprettelse af menneskets og dermed også af min faldne natur.

Gud er vor Fader. Hans faderskab er mere omfattende og fuldendt end vi ser, at mennesker kan virkeliggøre et faderskab. Men naturligvis er enhver god far med til at forme et barns forståelse af, hvordan Gud kan være en god far. Enhver far vil dog på et eller andet tidspunkt tabe i sammenligningen med Gud, som far.

Gud er alt det, en god far også er. Han er omsorgsfuld, kærlig, tålmodig, fast, mild og stærk. Han kan blive vred i sin omsorg for sine børn. Og han lader sig såre og føler smerte, når de vender ham ryggen eller rammes af en ulykke.

Men Gud er ingen halv forælder. At han er Fader udelukker ikke, at han også er mor med en moders kvaliteter. Skabelsesberetningen angiver netop, at mennesket er skabt som mand og kvinde i Guds billede, så både det mandlige og det kvindelige er indeholdt i Gud. Bibelen betegner ganske vist ikke Gud som mor, og i teologiens og liturgiens sprog har det kristne folk ikke kaldt Gud for mor. Bibelens beskrivelse af Guds væsen gør det imidlertid klart, at det menneskelige begreb "far" er alt for begrænsende til at karakterisere Gud som far. Gud Fader har også en moders attributter. Faderskabet er ikke nogen kønsbetegnelse, som det er, når vi bruger betegnelsen om mennesker. Faderskabet absorberer moderskabet i hele sin fylde og har i sig alle de kvaliteter, der

kan tillægges et godt forældreskab.

Dårlige menneskelige relationer kan gøre det vanskeligt for nogen at forstå forkyndelsen om Gud som Fader. De ord, forkynderen benytter om Guds fuldkomne faderskab, kan være belastet af tilhørerens dårlige oplevelse af, hvad de ord dækker over i belastede menneskelige relationer. En person, som er vokset op med en far, der har været fraværende, voldelig eller på anden måde svigtet, så personen har fået uhelbredelige sår i sjælen, kan måske få ganske store problemer med budskabet om en guddommelig Fader, som forkynderen måske opfordre til, at personen skal overgive sig til. Mange mænd, der har misbrugt deres ansvar som fædre, har indirekte problematiseret mange børns gudsforhold. Omvendt så sker det også, at kristne får en meget stærk oplevelse af Gud som Fader, fordi deres egen far var en dårlig far.

I den tid, vi lever i, hvor familierelationer af enhver art, nedbrydes, og hvor kønnene polariseres, og hvor den seksuelle fiksering på henholdsvis feminint og maskulint hører til dagens orden, er der et stort behov for, at både mandlige og kvindlige prædikanter kan forkynde, at Gud er Fader, uden at hans faderskab trækkes ned af tidens kønskamp.

Jeg tror på Gud Fader.

den allmektige

Øyvind Helliesen

Tekst: Matt 28:18

"Jeg tror på Gud Fader, den allmektige..." Hver søndag lyder denne trosbekjennelsen i den kirken der jeg feirer gudstjeneste. Vi bekjenner det samme som millioner andre kristne tror, troen på en allmektig Gud. Han som er "uendelig i makt, visdom, rettferdighet, godhet og kjærlighet".ⁱ

"For meg er bekjennelsen av troen gudstjenestens viktigste øyeblikk", sa en mann til meg etter en gudstjeneste. Han la i samtalen ikke skjul på at han synes det var vanskelig å leve som kristen i hverdagen, men den faste ukentlige bekjennelsen av troen på en allmektig Gud var blitt et ankerfeste i livet.

Ikke alle opplever det slik. Mange mennesker setter spørsmålstegn både ved Guds allmakt og Guds kjærlighet i vår tid. "Kan kirken forsvare Bibelens troverdighet når den hevder at Gud fremdeles sitter ved roret i det vesle støvfnugget av et romskip som kalles jorden?" spør presten Kjell Petter Dahl.ⁱⁱ

Mange av oss lo litt overbærende da vi hørte den første russiske romfareren Juri Gagarin si at han hadde ikke sett noen Gud der ute i himmelrommet. Det var kanskje ikke mer enn en ateistisk fleip, men faktum er at for mange mennesker er himmelen blitt tom. De kan ikke delta i bekjennelsen "Jeg tror på Gud Fader, den allmektige..."

Den norske dikteren og visesangeren Erik Bye har skrevet en vise som nok gir uttrykk for mange menneskers tanker om Gud. Den handler om Gud som spiller klinkekuler med universets kloder, og under leken mister Gud den minste av dem:

"Det var vår egen jord som var blitt borte,

og marken lå der nattekald og våt,
og Gud gikk hjem og hutret i sin skjorte,
men jeg kan ikke minnes om han gråt.

Og vi som av den lille jord er båren,
Og tror at intet teller uten den,
Får drømme at Han leter mer i morgen
Og håpe at Han finner oss igjen."

Erik Bye har skrevet en fin vise. Han har klart å gi uttrykk både for fortvilelsen over Gud som synes så langt borte, og han har satt ord på lengselen som også finnes midt i tomheten.

Men om det var rett at Gud hadde mistet jorden ut av sin hånd, så kunne kirken slutte å bekjenne troen på en allmektig Gud. Men vi bekjenner fremdeles, for vi tror ikke bare at Gud gråt da det virket som om han mistet jorden, vi tror at han valgte å dø for å redde den. Dessuten kan det være greit å minne om det Albert Einstein engang sa: "Jeg kan ikke tro at Gud driver terningspill med kosmos".

Det er ikke bare ikke troende mennesker som stiller spørsmål om Gud virkelig er allmektig, om han virkelig har kontrollen med det som skjer i verden. Vi som bekjenner vår tro i kirken hver søndag synes også det er vanskelig å vitne om en Gud som alltid er kjærlig, allmektig og god. Vi har erfart at Gud synes langt borte, vi har følt at "himmelen er tom", og vi har gjort salmistens og Jesu ord til våre: "*Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?*"ⁱⁱⁱ Hvorfor er du så langt borte fra meg?

Skulder ved skulder står vi allikevel og bekjenner søndag etter søndag. Her står alenemoren som kjenner seg utslitt og føler hun har fått alt for mye ansvar å bære, her står han som føler at rettsvesenet dømte ham urettferdig, her står forretningskvinnen som gikk konkurs og opplevde å tape alt hun hadde bygd opp, her står enken som har mistet sin mann og livsledsager, her står flyktingen som er redd for å bli sendt tilbake til sitt hjemland^{iv}, og her står også jeg - presten som ofte føler han hører mer til på kirkens bakerste benk enn på prekestolen. Sammen bekjenner vi troen på en allmektig Gud...

Hvordan kan vi bekjenne denne troen? For meg - og for millioner av andre kristne som bekjenner den samme tro - er det uløselig knyttet til den bibeltekst som denne prekenen tok utgangspunkt i. Det var Jesus som sa: "*Meg er gitt all makt i himmel og på jord.*" Vi kan ikke tale om en allmektig Gud uten å tale om ham som har vist oss hvordan den allmektige Gud er. Da Paulus holdt sin berømte tale om "den ukjente Gud" på Areopagos i Aten sjokkerte han sine tilhørere.^v I boken "Ditt ansikt søker jeg" beskriver Notto R. Thelle det som hendte slik: "Den Gud de har lett og lengtet etter, som er dem så nær som liv og åndedrett, har de likevel ikke helt kjent. Han er ikke en evig livslov, ingen upersonlig kraft som gjennomstrømmer universet. Tvert imot, sier Paulus, han er en personlig Gud. Han taler til mennesket, søker mennesket og kaller det ved navn. Han elsker oss som en far elsker sine små, vokter oss slik en mor verner sitt diende barn. Ja, enda mer, den usynlige Gud har vist oss sitt ansikt. Ikke i gudebilder og arbeider av menneskers kunst og tanke. Men i Jesus Kristus, et menneske av kjøtt og

blod, har han avdekket i lysende klarhet hvem han er. Han vandret inn i menneskenes liv, tørket deres tårer, holdt dem i hånden, kjempet mot uretten, spiste og drakk med de håpløse og utstøtte, blottet sitt hjerte... Han er Guds ansikt i verden. ^{vi}

Vi metodister er opptatt av å fortelle om Guds nåde. Ja vi hevder faktisk at det er synet på hva nåden virker i menneskelivet som gir metodismen en plass i den teologiske tenkning. ^{vii} En viktig bærebjelke i vår forståelse av Guds nåde er troen på en allmektig Gud, og hvordan Gud viser oss sin allmakt i Jesus Kristus. Metodistkirken hevder- og forkynner frimodig "at Guds nåde er nærværende i alt det skapte, selv om lidelse, vold og ondskap også er nærværende overalt." ^{viii} Vi sier også at "I Guds selvåpenbaring, Jesus Kristus, ser vi vår sanne menneskelige prakt" ^{ix}

Når metodister skal forklare hva som er teologiens oppgave er også utgangspunktet det samme: "Teologi er vårt forsøk på å gjennomtenke Guds nådige handling i våre liv. Som svar på Kristi kjærlighet ønsker vi å bli dratt inn i et dypere fellesskap med "vår tros skaper og fullender". Våre teologiske overveielser forsøker å gi uttrykk for mysteriets virkelighet: Guds nærvær, fred og kraft i verden." ^x

Gud har ikke mistet kontrollen, han har ikke glemt oss mennesker, og han har ikke sluttet å gripe inn i våre liv og vår virkelighet. Hans allmakt og hans kjærlighet til verden og menneskene er blitt synlig i Jesus Kristus.

Per Lønning, biskop i Den norske kirke sa det engang slik: "Vi har ikke en Gud som sitter i ro bak alle sorgløshetens blåner og betrakter hvorledes mennesker lider og produserer lidelse på jorden. Vi har en Gud som kaster seg hodekulls inn på arenaen, en Gud som lider med oss, kjemper med oss, dør med oss, seirer og oppstår fra de døde med oss." ^{xi}

Kristi Himmelfartsdag 1998 ble jeg utfordret til å preke over den samme tekst og det samme tema som i denne preken. Jeg velger derfor å la et utdrag fra den prekenen være mitt avsluttende vitnesbyrd om troen på den allmektige. ^{xii}

"Paven, hvor mange divisjoner har han?" Det var Stalin som hånlig under siste verdenskrig stillte dette spørsmålet. Han kunne ikke se noen trussel i en kirke, en bevegelse som ikke hadde kontroll over noen militære styrker. Historien taler for seg selv. Det er i dag ikke mye igjen av det system Stalin prøvde å bygge opp med våpen i hånd. Historien taler også for Jesus. Han som aldri har hatt militære divisjoner under sin kontroll, han har "bare all makt i himmel og på jord"

Det er ikke alltid at kirken har forstått dette. Mer eller mindre fromme mennesker har gjennom hele kirkens historie gjerne ville ordne opp for Jesus, og mange har faktisk tilbudt ham militære divisjoner. Den kristne kirkes historie er langt fra alltid til ære for Jesu navn, kirken har brukt både våpen og makt i Jesu navn. Men kirken har aldri seiret på den måten, bare tapt. For Jesu historie er ikke historien om jordisk makt.

De som i århundrer har båret Jesus historie videre er de som forstod at "Jesus hadde all makt", og at han derfor ikke trengte noen annen makt å støtte seg til. Det er ikke de som har hatt våpenmakten, pengemakten, eller kirkemakten for den saks skyld som er heltene i kirkens historie- heller ikke de som brukte kirken til å skaffe egen makt

og posisjon har ført kirken videre. Nei, gudsfolket som har gjort at Jesus kirke finnes i nesten hver eneste krok av verden er dem som i sitt hjerte har blitt grepet av ham som bare har all makt.

Det tok tid før de første kristne klarte å gripe det faktum at Jesus var gitt all makt. Spesielt de dramatiske dagene omkring påske var det vanskelig å fatte. Vi husker at det var flere av disiplene som syntes det var nødvendig å ta makten i egne hender, og som både i ord og handling ville ordne opp på vegne av Jesus. En av dem dro t.o.m. sverdet den natten Jesus ble forrådt og arrestert, og Peter gjorde hva han kunne for å få Jesus til å velge en annen vei en veien til korset.

Djevelen som kjenner oss mennesker nesten like godt som Gud - har helt siden tidenes morgen visst at ingen ting frister menneskene mer enn de å skaffe seg annen makt en den som er gitt av Gud. Derfor handlet også hans første angrep på Jesus om dette.. Vi husker hvordan fristeren tilbød Jesus alle verdens riker og deres herlighet om Jesus bare ville tilbe ham og velge en annen vei en Guds vei. Jesu svar tilbake var kontant: *"Bort fra meg Satan. Herren din Gud skal du tilbe og bare ham skal du tjene."* Det er ikke så underlig at det er en ganske miserabel flokk disipler som møtes til stevne utenfor Galilea den dagen vi senere har kalt "Kristi Himmelfartsdag". En liten gruppe mennesker bokstavelig talt ribbet for all jordisk makt og posisjon...

De hadde lenge trodd at de hadde valgt rett vei, men nå tvilte de. Istedenfor makt og seier var det avmakt som preget dem. De var utstøtt av sine egne - folket deres og familiene deres hadde vendt dem ryggen. I de siste dagene var de også blitt beskyldt for å være likrøvere. Materiell rikdom hadde de ikke - og om de hadde hatt noen ambisjoner på egne vegne så var de i alle fall knust nå...Men det er da, når de er på det absolutte nullpunktet, avkledd alt som kunne ligne på egen makt og herlighet at det skjer.. Vi leste det før prekenen: *"Da trådte Jesus fram!"*

Enda en gang trer han inn i flokken av motløse og fortvilte disipler. Leter du i Bibelen din vil du finne at det var ikke bare engang han gjorde akkurat det i ukene etter påske. Først møtte han de fortvilte kvinnene i den tomme gravens mørke, så trådte han inn i rommet bak de stengte dører der disiplene hadde gjemt seg påskedags kveld. Senere vandret han sammen med sorgtunge disipler på Emmausvegen, og han kom til Thomas som tvilte. Vi husker at han stod på stranden og gav varme og mat til disiplene. De som kjente seg totalt mislykket når de ikke engang hadde klart å vende tilbake til sitt gamle yrke som fiskere. Vi husker hvordan han gav Peter oppreisning og ny mulighet i en fortrolig samtale om det å elske.

Det er nesten som et mønster. Det virker som at det først er når disiplene får kjenne sin egen totale maktesløshet at de kan klare å oppdage hvem Mesteren virkelig er. Og det synes som om denne delen av disippelopplæringen er den vanskeligste delen for dem å gripe. Om og om igjen mister de motet og går inn i fortvilelsen, om og om igjen kommer Jesus til dem. Gradvis begynner de å oppdage noe. Deres styrke, kirkens styrke handler ikke om hva de kan klare eller ikke klare. Jesu makt og myndighet er ikke blitt vunnet ved å oppnå jordisk posisjon og rikdom. Jesu makt er gitt Ham av Gud selv. Den er gitt til ham som var villig til å være svak, som var villig til å være de andres tjener, den

er gitt til ham som var villig til å lide og dø, som var villig til å gå den veien Gud hadde bestemt for ham.

Kontrasten mellom oss og de som var samlet til stevne den første himmelfartsdagen er stor.. Vi er mange flere, og vi har alt det som de manglet - i alle fall når det gjelder det materielle. Men det er noe som forener oss, også vi er disipler. Og i det øyeblikket vi definerer oss som disipler føres vi tilbake til utgangspunktet. Vi står der som en del av disippelflokken som ser Jesus tre fram.

Disipler - og Jesus! Bagasjen som hver enkelt av oss har dratt med til stevnestedet er sikkert veldig forskjellig. Noen av oss har som enkelte av de første disiplene blandet sammen egen kraft og makt med den makt som er gitt av Gud. Vi har slitt oss ut fordi vi trodde vi måtte ordne opp for Gud. Andre har kanskje syntes det har vært vanskelig å se ham i eget liv - og i sin lokalmenighets liv, og har prøvd å lete andre steder for å finne ham. Noen må bekjenne at fristelsen til å vinne seg egen makt og posisjon førte oss bort fra Jesus. Noen synes de har opplevd så mye vondt og vanskelig at det har visket ut bildet av Jesus. Noen vet de har gjort mot Guds vilje- har syndet mot ham, seg selv eller mot medmennesker - og lurer nå på om de i det hele tatt hører med i disippelflokken. Du vet selv hvor du er, akkurat nå, og du vet hvilken livsbagasje du har dratt med deg.

"Da trådte Jesus fram og talte til dem: "Meg er gitt all makt i himmel og på jord." Hører du hva han sier? Det er deg og meg han taler til akkurat nå. Han gir oss muligheten for en helt ny start. Det er Jesus som trer inn der vi er og taler til sine disipler. Han står her, midt i disippelflokken, og forteller oss at det er han som er gitt makten, den er han som er kirkens Herre, kirkens fremtid - det er han som er min Herre og som har nøkkelen til min framtid. Det er han som har makten til å binde og løse, han som har makten til å sette mennesker i frihet.

Avsluttende bemerkning: Å skrive en preken om "den allmektige" til Teologisk Forum har for meg ikke vært noen enkel oppgave. Noe handler om prestasjonsangst og min egen manglende tillit til den allmektige Gud som har kalt meg. Noe handler om at det er vanskelig å preke til en forsamling jeg ikke ser. Men prekenen er skrevet i bønn om at troen på den allmektige må gripe tak i oss. I bønn om at vi som kirke på ny må få se han som trer fram midt i flokken av disipler og sier: "Meg er gitt all makt i himmel og på jord".

himmelens och jordens skapare

Mikael Mogren och Michael Nausner

Dualismen

Om vi vill beskriva en överväldigande positiv upplevelse, en underbar sommardag eller något annat mycket positivt, då kan vi utropa: "Detta är himmelskt!" I vårt vardagsspråk beskriver vi det himmelska som något oinskränkt positivt. Vare sig vi vill det eller inte så skapar vi därmed en kontrast till det jordsliga. Det ligger ju nära till hands att se det jordsliga som den negativa motparten gentemot det himmelska.

Men var vi än har fått denna uppdelning ifrån, ur skapelseberättelsen (Gn1:1ff) kan vi knappast ha hämtat den. Där står det om att Gud skapade himmel OCH jord och vi läser ingenting om en gudomlig värdering, att det himmelska skulle vara bättre än det jordiska. Utifrån Bibelns första vers skulle vi med lika stort berättigande kunna utropa "Detta är jordiskt!", när vi vill ge uttryck åt en mycket positiv känsla eller en härlig upplevelse. Med andra ord: "Detta är en del av Guds skapelse!"

Vi bekänner varje söndag att Gud har skapat jorden, men vi agerar ofta som om Gud bara skapat himlen.

Denna osaliga uppdelning mellan himmel och jord har plågat kyrkan sedan allra första början. Så förde urkyrkan en lång och utdragen kamp mot gnostiska föreställningar som ville skilja åt ande och materia på ett absolut sätt. Dessa föreställningar utgick ifrån att materia var av ondo. Målet för gnostikerna var att genom kunskap lämna det materiella bakom sig och leva "i ren ande", i "fullkomlig upplysning". Marcion, som på 100-talet fick många anhängare, ville till och med få det till att jorden egentligen inte var skapad av Gud utan av en ond demiurg!

Men fortfarande finns det en stark tendens i vår mänskliga tillvaro att dela upp världen i plus och minus, heligt och profant, högt och lågt, inre och yttre... Det är som om

vi vore drivna av att hela tiden splittra upp tillvaron, skilja åt och skapa gränser. Och det är när vi skiljer åt och sätter upp gränser som vi också börjar odla fientliga känslor mot delar av skapelsen och andra människor. När Paulus skriver om att hela skapelsen ännu ropar som i födslovåndor (Rom 8:22), tror jag att han tänker på sådana splittrande krafter som vill förneka alltings samhörighet och som därmed orsakar lidande i hela skapelsen. Det är en splittring som berör såväl samhällen som personliga relationer, men inte minst den miljö och natur som Gud gett oss att leva i. Det vittnar Bo Setterlind om i en psalm:

*Guds värld är en skimrande gåva
till oss som dess yta bebor.
Men ack, hur den gåvan vi slösat
i trots och i bristen på tro!
För pengar kan Skapelsen fångas,
förrådas och pinas till döds.
Hur mycket av den har ej redan
av otron och hatet förötts!*

*Din skapelse suckar och våndas,
o Herre, befria den, Du!
Från synden och Djävulens välde
befria, befria den nu!
Gör haven och floderna rena,
håll världsalltet fritt ifrån krig,
låt bergen och öknarna lysa
som smycken på vägen till Dig!
Bo Setterlind, 1981 (Sv Ps 287:1-2)*

Helheten

Det är en överväldigande samhörighet som döljer sig bakom Bibelns första vers "I begynnelsen skapade Gud himmel och jord". Den vittnar om alltings innersta enhet. Himmel och jord är djupt besläktade. Bibeln börjar alltså med en helhetssyn som vi så ofta är frestade att glömma. Ibland kan vi få hjälp av poeter att återupptäcka något i vårt judiskt-kristna arv. Ett exempel på det är polskan Wislawa Szymborska som skrivit en dikt om himlen där det bland annat står:

*(...)
Inte ens de högsta bergen
är närmare himlen
än de djupste dalarna.
På inget ställe finns det mera himmel
än på något annat.*

*Målnet är lika hänsynslöst
igenfyllt av himmel som graven.
Mullvaden har en likadan himlafärd
som ugglan med vaggande vingar.
Ett ting som faller i avgrunden
faller från himmel till himmel.
(...)*

*Uppdelningen i himmel och jord
är inte det riktiga sättet
att tänka på denna helhet.
(...)*

Wislawe Szymborska i dikten "Himmel" (ur diktsamlingen Utopia)

I sin konstnärliga lyhördhet kommer Szymborska till sin intuitiva insikt, en insikt som man utifrån skapelseberättelsen skulle kunna fatta i orden: Att skilja åt himmel och jord är att skilja sig från Gud!

Jag tycker mig kunna höra en förundrans ton mellan raderna i Szymborskas dikt. Och förundran och vördnad är en naturlig reaktion då människan fylls av en aning om hela skapelsens enhet och samhörighet. Jag tror att det är aningen om denna innersta samhörighet som också ligger till grund för Bibelns första vers: ALLT hänger ihop och har sin början i Guds kärleksfulla skapelse.

Lovsången

Samhörigheten är all lovsångs källa. När vi blir berörda och vågar öppna oss för andra människor, lär vi också känna oss själva. Den kanske vackraste sången om samhörighet som någonsin skrivits börjar i Genesis 1:1. Det är ingen vetenskaplig beskrivning. Dess syfte är inte att motbevisa andra förklaringar till tillvarons uppkomst. Den är en röst i en lovsångskör av skapelseberättelser! Vi är inte utlämnade till ett kosmos av svarta hål och okontrollerbara meteoriter. Gud har skapat allt, från rymden till atomkärnan. Allt hålls ihop av Gud. Vi lever av Guds skaparkraft. Vi är en del av Guds skapelse och vi hör samman med Gud. Samverkan mellan Gud, människor och skapelsen som helhet skriver Charles Wesley om i en av sina psalmer:

*Skapelsen ska nå fulländning
genom oss och våra liv,
när vi tar emot den frälsning
som förvandlar oss till dig.*

Charles Wesley, översättning Anders Frostenson (Sv Ps 86:4)

Början på en process

Nåden fullbordar skapelsen, skrev Thomas av Aquino. Skapelsen är himlens arbetsmaterial, materien är Guds redskap i frälsningsverket. Den begränsade enhet som min kropp utgör är också Guds begränsning i sitt arbete med mig. Jag är skapad med allt

som jag är av sexualitet, lust och vilja. Inkarnationens mysterium växer när vi på djupet börjar ana hur Kristus föddes i kött och blod till människa med alla hennes begränsningar. Men historien om Kristus börjar inte i Nya testamentet. Klemens av Alexandria talade under första århundradet om den preexisterande Kristus. Treenigheten förutsätter att Kristus var med i skapelsen. När skapelse sker är Kristus med. Varje människomöte är ett Kristusmöte, oavsett vad den vi möter tror på eller inte tror på. När Columbus och hans folk landsteg i Sydamerika kom de med bibelberättelserna till indianerna, men Kristus hade funnits där sedan skapelsen.

Berättelsen mellan Betlehems stall och himmelfärden talar om förenandet av himmel och jord. Det gudomliga och det mänskliga – himlen och jorden – sammanförs i Jesus. Det glada budskapet om Kristus är ett kosmiskt drama med himmelska dimensioner, men det är också avgrunder av ensamhet, smärta och död. Gränserna däremellan upphör. Himmelens Gud lider jordens alla kval.

Ett ordspråk lyder "I begränsningen anas mästaren". Är "mästaren" Jesus? Den som vet sina gränser behöver andra människor. Att vara samhörig är att vara beroende och därigenom vittna med sitt liv om himmelens och jordens skapare. Detta "sunda" beroende kan aldrig rättfärdiga förtryck och orättvisor. Det är ingen teologi som den som har makten får predika för den maktlöse. Det är den maktlöses teologi. Den måste komma underifrån. När jag själv lär känna min kropps och mitt livs gränser, förstår jag mer av min samhörighet med allt skapat, och med Skaparen. Den samhörigheten är lovsång.

Samhörigheten lovsjunger vi i våra sommarsalmer. De är alla lovsånger till himmelens och jorden Skapare. Till och med sommarfåglarna sjunger Skaparens lov i en av dem:

*Man hörer fåglar sjunga
med mångahanda ljud,
skall icke då vår tunga
lovsäga Herren Gud?
Min själ, upphöj Guds ära
stäm upp din glädjesång
till den som vill oss nära
och fröjda på en gång.*

Israel Kolmodin, J O Wallin, Britt G Hallqvist (Sv Ps 199:3)

Guds enbårne Sønn

Helle Maria Wolstad Lund

Når vi som menighet bekjenner vår hellige tro i gudstjenesten, kan det ofte fortone seg som en oppremsing av ord. Skrevne bønner og formler har ikke alltid et godt rykte i vår sammenheng. I mange av våre menigheter er "høykirkelig" blitt et skjellsord. "Liturgi", presteklær og lignende blir i noen tilfeller sett på som et hinder for Den Hellige Ånds utfoldelse i forsamlingen.

Det er selvsagt alltid en mulighet for at vår gudstjeneste kan stivne og miste livet og Ånden. Desto viktigere er det etter min mening å bevisstgjøre oss selv som troende menighet på innholdet i de – egentlig få – skrevne "formler" vi har. Fordi vi som kristne vet betydningen av å vitne om vår tro, skulle ikke det å "bekjenne vår hellige tro" i form av den apostoliske trosbekjennelse være en død oppramsing av ord. Heller burde det være et levende vitnesbyrd, og en sterk påminnelse om hvorfor vi er samlet til gudstjeneste.

Det forunderlige er at det er slik den virker på andre. Når jeg tar med meg ikke-kristne venner og familie i kirken, er det nettopp trosbekjennelse som er "problemet". De kan godt være md på Fader vår, men å bekjenne en tro, det er sterke saker. Når ikke-kristne tar dette på alvor, burde ikke vi også det? Er trosbekjennelse like sterk for "oss" som for "dem"? Ikke bestandig, i mange menigheter er ikke trosbekjennelsen en del av den alminnelige gudstjenesten. For noen er begrunnelsen at det blir mer høytidelig hvis man bare trekker den frem ved spesielle anledninger, for andre er det at den ansees som litt overflødig.

Meningen med en prekenserier over trosbekjennelsens innhold er derfor å prøve og bli bedre kjent med hva vi "ramser opp", for kanskje å bli mer bevisste på hva vi gjør når vi som menighet sammen "bekjenner vår hellige tro".

Vi er kommet frem til det leddet hvor vi sier: "...Guds enbårne sønn..." Dette

uttrykket er selvsagt ikke tatt ut av løse luften. Selv om vi bare kan spore den apostoliske trosbekjennelse tilbake til det åttende århundre, kan vi finne en lignende formel fra 400-tallet, og dens forløper, *Symbolum Romanum*, går sannsynligvis tilbake til ca år 140.

Men i utgangspunktet finner vi spor av gamle bekjennelsesformler i Det nye testamente. Går vi da fremover i tiden til den gangen den apostoliske trosbekjennelse ble skrevet i sin nåværende form, er det ikke tvil om at den står på bibelsk grunn. Selve uttrykket "enbårne sønn" eller "Guds enbårne" finner vi kun i Johanneslitteraturen. Altså først og fremst i Johannesevangeliet hvor det forekommer i 1:14, 1:18, hvor uttrykket i den greske tekst ikke direkte inneholder ordet sønn, men Faderens enbårne og Guds enbårne, og i 3:16 og 3:18, hvor den greske teksten også inneholder ordet sønn. Det eneste stedet i Bibelen ellers som inneholder uttrykket enbårne er 1 Joh 4:9, som er en paralleltekst til Joh 3:16. Der inneholder teksten også Guds sønn i tillegg til enbåren. Disse fem versene danner altså grunnlag for leddet i trosbekjennelsen hvor vi sier: "Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne sønn..."

Det er Johannes som på en spesiell måte ser betydningen av å fremheve dette poenget. Betydningen av det greske ordet *monogenes* er ikke heller nødvendigvis den at Jesus er Guds eneste unnfangede sønn. Det kan like gjerne være et ord som fremhever det spesielle, dyrebare ved Jesus, hans spesielle plass i sin fars hjerte, den mest elskede. I historien om Abrahams sønn Isak, blir det samme ordet brukt i den greske teksten om ham. Et ord som oversetter det hebraiske *yahid*, som betyr noe sånt som unik, elsket, dyrebare. Isak var ikke Abrahams eneste unnfangede sønn, men han var den elskede, den som hadde betydning i slektens historie.

Nå tror ikke jeg Johannes vil antyde at Gud hadde flere sønner. Likevel tror jeg at valget av dette ordet ikke bare er gjort for å vise at Jesus var Guds eneste sønn, men også for å fremheve kvaliteten av forholdet mellom Gud og Jesus. For det er jo et av Johannes' store teologiske poeng i beskrivelsen av forholdet mellom Jesus og Gud. Det er jo nettopp dette spesielle, nære forholdet mellom Faderen og Sønnen som muliggjør Jesu virke på jorden. Legitimering av Jesu budskap og gjerning på jorden er at det er Faderen som har sendt ham, og sendebudet er ett med utsenderen. Enheten mellom Faderen og Sønnen gir menneskene sjansen til å se Gud i møte med Jesus. Det gjør at de som hører Jesu stemme også hører Guds. Det at Faderen elsket Sønnen, men likevel gav ham som offer, er menneskenes frelse. Når vi bekjenner Jesus som Guds enbårne sønn, bekjenner vi også denne sannheten.

Som ord betraktet forekommer jo ikke uttrykket overveldende ofte i Bibelen. I alle fall ikke i den forstand at det direkte er nevnt at Jesus er Guds eneste sønn. Men det at Jesus er Guds elskede sønn, finner vi i historien om hans dåp i Mark 1:11, Matt 3:17, Luk 3:22. Vi kan også legge til at det ikke noen steder i Det nye testamente er nevnt at Gud har flere sønner, så vi kan være temmelig trygge på vår bibeltroskap når vi også hevder at Jesus faktisk er Guds eneste sønn. Vi kan med frimodighet hevde at Gud elsket som sådan. Det var han som ble sendt til jorden for å frelse den. Bare han, ingen andre, fikk oppdraget, ingen andre kunne ta det. For Jesus og bare han var og er Guds elskede, enbårne sønn. Det er helt utrolig når vi tenker på hva vi egentlig sier med dette. Gud sendte det mest verdifulle han hadde til jorden for vår skyld. Det han elsket høyest. Hans

eneste sønn døde for oss. Når vi i gudstjenesten bekjenner dette, bekjenner vi ikke bare en menneskelaget, formelaktig vending, men en bibelsk sannhet.

Og dette må være kjernen i enhver bekjennelse. Ethvert vitnesbyrd må hvile på at det vi sier er sant. Det vitnesbyrdet vi gir som samlet menighet og kirke må inneholde et element vi vet at vi kan stå inne for som kristne.

Vi har ikke problemer med å be Fader vår, den står jo i Bibelen. Selv om den er aldri så mye skrevet og ramset opp, har Jesus lært oss å be den. Jesus har ikke lært oss å bekjenne den apostoliske trosbekjennelse, men han har befalt oss å bekjenne vår tro. Han har befalt oss om å spre læren om ham. Og essensen av denne læren er blitt bevart av kristne gjennom tidene i flere trosbekjennelser.

Vår personlige tro er ikke en objektiv størrelse, men vårt vitnesbyrd som kirke må bygge sitt fundament på flere ting enn våre personlige følelser og erfaringer. Som metodister er vår teologi bygget på skriften, tradisjonen, fornuften og erfaringen. Den apostoliske trosbekjennelse er bygget på de første, men hvis vi ser nærmere på hvert enkelt ledd, kan det hende at vi oppdager at også de to andre elementene blir en del av den for hver enkelt av oss.

Dette er noe av det flotteste jeg vet. Når vi som menighet bekjenner vår tro i form av den apostoliske trosbekjennelse, står vi ikke alene. Vi er en del av en linje som går helt tilbake til de første kristne, ja til Bibelen selv. Og vi bekjenner sammen med store deler av den kristne kirke i dag. Den vestlige kristenhet har denne bekjennelsen felles. Den blir lest i gudstjenester verden over, på en mengde språk. Jesus Kristus er Guds enbårne sønn, lyder det, hver søndag, fra store katedraler til små jordhytter. Jesus er Guds elskede, unike sønn, vitnes det. På flere språk enn jeg vet navnet på. Spør du meg er det et sterkt budskap, fylt av ånd og sannhet.

vor Herre

Carsten Morsbøl

"Så skal da hele Israels hus vide for vist, at den Jesus, som I har korsfæstet, har Gud gjort både til Herre og Kristus" (Apg.2:36)

"Derfor har Gud højt ophøjet ham og skænket ham navnet over alle navne, for at i Jesu navn hvert knæ skal bøje sig, i himlen og på jorden og under jorden, og hver tunge bekende: Jesus Kristus er Herre, til Gud Faders ære" (Fil.2:9-11)

'Tror du på Jesus Kristus som din Frelser og Herre' bliver vi spurgt, når vi optages i kirken. Og utallige er vel de gange, hvor vi i trosbekendelsen har bekendt troen på 'Jesus Kristus, Guds enbårne søn, vor Herre'. Men som så meget andet i kristenlivet, så er det spørgsmålet *hvad* og *hvor meget* vi lægger i ordene. At Jesus er Herre har let ved at blive en etiket, vi blot hefter på Jesus.

I denne artikel skal vi se, at indholdet i ordet 'herre' for disciplene og den første menighed var ganske anderledes skelsættende. Og med dette udgangspunkt skal vi derefter se på, hvordan vi i vor tid udfordres af bekendelsen 'Jesus Kristus er herre'.

Men allerførst et par generelle overvejelser omkring Den Apostolske Trosbekendelse.

Den Apostolske Trosbekendelse er formuleret som en trinvis redegørelse for Guds væsen og virke. I korte og stramme formuleringer bevæger trosbekendelsen sig fra Guds præeksistens og almagt via skabelsen til inkarnationen i Jesus Kristus. Mere detaljeret (primært betoningen af den historiske forankring) bekendes Jesu guddommelige undfangelse, jomfrufødslen, hans lidelse (under Pontius Pilatus), død,

begravelse og opstandelse. Videre bekendes Helligåndens komme, kirkens hellighed og universalitet og - stadig punktformig - frelsen ved syndernes forladelse og det evige liv.

Som en remse beregnet for udenadslære opremses kernepunkterne i den kristne tro. - Så stram er formen og sproget, at den fremtræder klinisk støvsuget for ting, der kunne have appel til følelser og hjertet. Den Apostolske Trosbekendelse er rationel.

Hvor vil jeg hen med dette? Jo, Den Apostolske Trosbekendelse er blevet til i en tid, hvor det var vigtigt at konkretisere og afgrænse kristen tro - nøgternt, eksakt og universelt: Når du tror dette, er du kristen! Denne objektivitet og nøgternhed støder imidlertid på problemer i en tid præget af individuel tro og individuel stillingtagen. Trosbekendelsens rationelle fremstilling virker kold og uinspireret og matcher ikke at Gud er en levende Gud, der er personlig nærværende i det enkelte menneske. Konflikten kan også udtrykkes med Paulus: 'med hjertet tror man' (Rom.10:10). Eller set i relation til den jødiske trosbekendelse - 'Shema' - i 5.Mos.6. Umiddelbart endnu mere kortfattet og stram, men i sit indhold langt mindre rationel, og med langt større appel til det personlige engagement: et kærlighedsforhold mellem dig og Gud, en underlæggelse grundet på kærlighed.

'Hør Israel, Herren vor Gud, Herren er én.
Derfor skal du elske Herren din Gud af hele dit hjerte
og af hele din sjæl og af hele din styrke' (5.Mos.6:4-5)

Shema har budets form: 'du skal elske Herren din Gud...', men netop heri ligger dynamikken. Du kan ikke forholde dig til Gud Herren uden gennem et kærlighedsforhold, hvor du i Apostolicums credo forholder dig rationelt, filosofisk. Forskellen bærer de to bekendelsers tilblivelseskultur med sig. Shema har en handlingsorienteret jødisk/hebræisk normadekultur som baggrund, hvor Apostolicum er tankestrukturel græsk/latinsk i sin kulturbaggrund. Og dette giver efter min mening en afgørende forskel i intensitet og 'nærvær'

Ikke at Den Apostolske Trosbekendelse er værdiløs. Med til individualismen hører, at der ingen absolutter og objektiv sandhed findes. I individualismens kultur er det *mig* der er norm og sandhed, og *min* sandhed er i princippet adskilt fra *din*. Men netop ind i denne kultur er det bestemt ikke ligegyldigt at konkretisere Guds væsen - eksakt og objektivt. Bagsiden af individualismen er jo, at det fællesskab, der ligger til grund for enhver kultur, er forsvundet. Individualismens tilværelse er fattig, dømt til opløsning og undergang. Derfor er det Apostolicums styrke objektivt at definere og fastholde et fælles ståsted, en fælles sandhed. - Og at denne sandhed er større end mig. Gud er hævet over at *jeg* skal kunne begribe, omkranse og definere Gud. Guds eksistens og væsen er ikke mit ansvar; det løftes ud af mine hænder og i stedet skænkes jeg ord, som har stået deres prøve gennem århundreder.

Og vist kan Shema's imperativ volde problemer. Det påtvungne 'alle for én' kan med lige så stor ret hævdes at findes i Shema's 'du skal'. Vi må således ikke være blinde for, at en væsentlig årsag til oplevelsen af intensitet i Shema ligger i, at den er uvant og har det uprøvedes fascination i behold. I søndagens gudstjeneste hører vi knapt

efter, mens vi fremsiger 'jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne søn, vor herre'; men skulle vi bekende at vi elsker Gud med hele vort hjerte, sjæl og styrke, vil vi tøve og tænke efter. - Men havde vi i femtenhundrede år skulle elske Gud med hele vort hjerte, var kærligheden sikkert ligeså udhulet som troen i 'jeg tror'.

Tilbage står et vigtigt spørgsmål. Er vi overhovedet i stand til at udtrykke (definere) Gud i en sådan grad, at vi kan forholde os til Ham i en konkret bekendelse? Dette slås både Shema og Apostolicum med.

Shema beskriver Gud med blot to ord: Gud *Herren* (elohim), og Gud den *Ene* (a'had), men begge ord er blot forklaringer og uddybninger (måske ligefrem erstatninger) for det egentlige ord 'Gud' (JHWH, 'jeg er', her gengivet som Jahve); det ord, der i sig selv selve Guds væsen og nærvær, og som derfor ikke måtte (kunne) udtales. Og her ligger en vigtig pointe for Shema (og for hele GT). Gud kan ikke beskrives, kan ikke defineres endegyldigt. For det at beskrive er det samme som at afgrænse og forudsætter, at man har magt over det man afgrænser. Gud gav mennesket magt over det skabte, og tillod derfor mennesket at navngive dyrene (1.Mos.2:19); men gudsnævnet er aldeles urørligt, helligt, udtaleligt, for intet menneske kan afgrænse Gud. 'Jeg er' er det nærmeste, Gud tillader os at komme et navn, men peger samtidig på det umulige (grænseløse) i at navngive Gud. Med ordene *Herren* og *Ene* afhjælpes (omgås) denne umulige afgrænsning, og selvom ordene i nogen grad fastlægger Gud og gør Gud 'udtalelig', er det af afgørende betydning at huske på, at det egentlige gudsnavn rummer en storhed og magt, der gør det udtaleligt.

I takt med at Gud ned gennem GT åbenbarer sig og stilles i forhold til andre guder fortsætter denne proces med at beskrive og fastholde Gud Den Udtalelige, og ordet *Adonai* (Herren) bliver (på grund af vokalsammenfald mellem 'JeHoWaH' og 'Adonai') det fremherskende gudsnavn. Ordet *Adonai* tilskrives således en storhed og ærefrygt, der har baggrund i Guds udtalelighed, hvilket kommer til at spille en afgørende rolle i vanskelighederne med at oversætte Guds navn til græsk i Septuagenta og i den paulinske litteratur og til aramæisk for urmenigheden. Hvilket ord findes der (på aramæisk, græsk eller noget andet sprog), der kan videregive den udtalelighed, der lå i ordet *Adonai* (JHWH)?

I græsk kontekst bliver *Adonai* oversat direkte med *Kyrios*, og heri ligger en del af problematikken for Apostolicums (og Nicænums) forfattere. *Kyrios* er ikke et gudsnavn og kan ligeså godt være en hvilken som helst herre, som Gud Herren. Heller ikke ordet 'gud' har på græsk nogen entydig reference til GTs Gud Herren. *Theos* er hvilken som helst gud. Og dermed er der principielt lagt op til en endeløs afgrænsning af Gud ved hjælp af superlativer og referencer. Uden dog nogensinde at opnå samme udtalelighed, som JHWH. Og det kan godt fornemmes som en svaghed. Umiddelbart, i hvert fald.

For spørgsmålet er, om ikke der fra Guds side i den fortsatte selvåbenbaring ned gennem GT ligger et bevidst opgør med denne udtalelighed, et bevidst ønske om at træde ud af isolationen og etablere fællesskab. - En fortsat konkretisering, selvåbenbaring, der kulminerer i Jesus Kristus. Hvem som helst kan tilskrive sin gud at være skaber, opretholder, dommer, kærlig, hellig, retfærdig, nådig. Men der er kun én Gud, der har Jesus Kristus som søn!

Ind i disse to processer skal bekendelsen *Jesus er Herre* ses. På den ene side Guds storhed, almagt og udtalelighed i ordet *Adonai*. På den anden side Guds fortsatte ønske om at åbenbares, afklæde sig sin isolation og genskabe fællesskabet med mennesket.

Et par eksempler fra NT viser dette tydeligt. Respekten for Guds udtalelighed er tydelig i Den Fortabte Søn. Den fortabte søn har syndet mod sin (jordiske) far og mod *himmelen*. Gud nævnes ikke med navn, men erstattes med *himmelen*. Endnu tydeligere er det hos Johannes i efterbehandlingen af prologen. Her relaterer Johannes den jordiske Jesus Kristus til Gud med ordene (1:18): 'Ingen har nogensinde set Gud; Jesus Kristus er blevet hans tolk'. Johannes vover ikke at identificere Jesu med Gud direkte, Jesus er Guds *tolk*.

Så fremtrædende er Guds ophøjethed og udtalelighed, at det for Jesu jødiske samtid har været en uhørt blasfemisk tanke, at Jesus skulle være *Adonai*. Jesus var menneske; han *kunne* ikke være gud (usynlig, ånd), langt mindre Gud Herren (*Adonai*). Derfor er også de evangelister, der skriver ind i jødisk sammenhæng (Mat. og Mar.), tilbageholdende med at kalde Jesus for *Kyrios* i den religiøse betydning, Herren. Markus bruger ordet 18 gange, men bruger det om Gud eller i betydningen lærer (*rabbi*). Først i den ikke-oprindelige afslutning anvendes ordet om Jesus. Matthæus anvender ordet 80 g, men (så vidt de kloge mener) aldrig for at beskrive Jesu gudslighed. Og alle evangelisterne udviser den samme reservation (respekt) overfor at betegne Jesus som *Kyrios*. Brugen af *Kyrios* om Jesus afspejler en *fremvoksende* kristologi, at det først er i og med opstandelsen, at den sidste tøven overfor at kalde Jesus *Kyrios* forsvinder. Det er ikke i brødunderne eller helbredelser, men først og fremmest i opstandelsen, disciplene virkelig ser Jesus om Herre. Således bekender Thomas i Joh.20:28 'Min herre og min Gud' (og så kan det endda diskuteres om 'herre' for Thomas er en bekendelse eller en titulering; jeg vælger at tro på bekendelsen så de to ord 'herre' og 'Gud' sidestilles) og Peters i Apg.2:36: 'så skal da hele Israels hus vide for vist, at den Jesus, som I har korsfæstet, har Gud gjort både til Herre og Kristus'. Peter hentyder ved at kæde 'Kristus' og 'Herre' sammen til den fremherskende tolkning, at David i salme 110:1 taler om Messias/Kristus som Herre, jvf. Mat.22:44, Mar.12:36, Luk.20:42 - alle placeret ganske sent i skrifterne, og både hos Mat. og Mar. i tydelig sammenhæng med det største bud, hentet fra den jødiske trosbekendelse!

For den første kristne menighed afspejler bekendelsen Jesus er Herre en kristologi under fremvækst (konsolidering). En naturlig følge heraf har været at revurdere Jesu gerninger inden opstandelsen - set i opstandelsens lys. At den Jesus, som de havde vandret med, talt med og endda spist sammen med, var *Adonai*, Guds lige, Gud Selv. At den storhed og magt, som kun findes hos Gud, var til stede i Jesus. Man kan næsten høre Paulus sige: 'med *den* magt virkede Gud i Kristus, da Han oprejste Ham fra de døde...' Ef.1:19.

Set med opstandelsen som faktum bliver efterfølgelse af Jesus ikke blot en discipelskole eller filosofisk retning, men et skelsættende spørgsmål om at ville (turde) tillægge Jesus at være *Adonai*. At den Gud Herren, som siden verdens skabelse havde været udtalelig og skjult for deres øjne, i sandhed var Jesus af Nazareth. At Jesus var

Kristus, Herren selv. At Gud havde ophævet sit eget forbud mod at vise sig eller lade sit navn udtales. Ja, at Guds navn i og med opstandelsen ikke længere er Adonai, men *Jesus*. Ikke underligt, at Thomas tvivlede!

For jøden har det været som at begå selvmord at tage dette skridt. Ikke underligt at det skulle tage Paulus tre år at gennemarbejde mødet med den opstandne Jesus i Apg.9:6. Hele hans hidtidige gudsforhold var skredet; men ikke blot på det teoretiske plan. Også følelsesmæssigt og i hans omdømme var Jesus som Adonai et farvel til ALT det gamle. Udstødelse ville være en lempelig konsekvens i sammenligning med den langt mere sandsynlige stening (den skæbne der senere, på samme baggrund, overgik Stefanus). Det er med denne baggrund, at Paulus senere i korinterbrevet kan sige: 'Ingen kan sige Jesus er *herre* uden ved Helligånden' (1.Kor.12:3).

Og Gud holdt hånden over Paulus og lod visheden vokse frem i ham. Visheden om at Gud i Jesus var selve Herren, Gud blandt mennesker (Emanuel), Gud med et meneskeligt ansigt. Og videre frem til at reorientere den inderlighed, nidkærhed og overgivenhed, som tidligere var forbeholdt Gud Adonai til at være rettet mod Jesus. Den Jesus, som han kun havde haft hån til overs for, og endda tiljublet hans korsfæstelse. For denne Jesus bøjede Paulus nu sine knæ (Ef.3:14). Og videre i Fil.2:9 hører vi igen et ekko fra Gud Den Uudtalelige: 'derfor har Gud højt ophøjet ham og skænket Ham navnet over alle navne'. 'Navnet over alle navne' er en klar hentydning til Guds ophøjethed. Hans navn er hævet over alle andre navne.. men ikke længere uudtaleligt, nej, navnet er Jesus.

Vender vi nu tilbage til vor tid, til søndagens gudstjeneste og fremsigelsen af den apostolske trosbekendelse, er det som om dynamikken blegner mærkbart. Der er hverken blasfemi eller triumf i luften. Tværtimod er luften tyk af rituelle vaner. Det er tankevækkende, at vi kan slippe afsted med søndag efter søndag at bekende Jesus som Herre uden den mindste tøven... Paulus tog det tre år inden han turde sige det samme!

Og dette er udfordringen til dig og mig. En udfordring, en invitation, til at du og jeg gør bekendelsen af Jesus som Herre ligeså radikal, som den var for de første kristne.

Drop trosbekendelsen indtil den dag vi lader bekendelsen af Jesus som Herre involvere hele tilværelsen. Alle vurderinger, alle handlinger, alt i os! Eller syng med, men lad det være en gentagen påmindelse om, at der til en bekendelse hører, at ord og liv stemmer overens. - Ellers er det ikke en bekendelse.

Nogen vil indvende, at Jesus som Herre kan bekendes i en mere kosmisk betydning, uden nødvendigvis at Han er herre i ens liv. Muligheden foreligger, men jeg hører mere indvendingen som et forsøg på at udglatte tingene og skjule det etiske og personlige engagement; den etiske fordring. Den fordring, der lå i den jødiske bekendelse 'du skal elske...'. At Jesus rent faktisk ER den kosmiske Herre formilder ikke den etiske fordring, men stadfæster den.

I stedet for at se Jesu herredømme som en trussel, så lad os glæde os og prise Jesus for Hans almagt. For hvis den Jesus, som lovede at vejlede os til hele sandheden (Joh.16:13-14), som selv ville tage bolig i os (Joh.14:18-20) og som vi skulle leve i kraft af som grene på et træ (Joh.15:5), tillige er universets Herre, findes der ikke den ting eller det forhold i os mennesker, som Jesus ikke har magt over. Da er det ikke længere

spørgsmål *om* syndens magt kan brydes, men om jeg er villig til at vende mig væk fra syndens vej. Og hvert eneste skridt på denne vej, hver eneste gang det rent faktisk lykkes at blive på Guds vej vil være et udslag af at Jesus er Herre. Ja, Guds vej ER den vej, hvor Jesus er Herre.

'Derfor har Gud højt ophøjet ham og skænket ham navnet over alle navne, for at i Jesu navn hvert knæ skal bøje sig, i himlen og på jorden og under jorden, og hver tunge bekende: Jesus Kristus er Herre, til Gud Faders ære.

som ble unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria

Leif A. Hansen

Tekst: Luk 1:30-35, 38

Her får vi budskapet om ham som bygger bro mellom himmel og jord, mellom Gud og menneskeheten. Beretningen står på overgangen mellom Bibelens gamle og nye testamente og må derfor sees i sammenheng med begge, da den har sine dype røtter i jødisk forestillings- og tankeverden. Engelens bud til Maria hører hjemme i en åndelig virkelighet, en virkelighet som Det nye testamente vil meddele oss. Den er annerledes enn den biologiske og kjemiske virkelighet i det at den ikke i første rekke vil beskrive hvordan dette hendte, men at det hendte – at Gud i Kristus forlikte verden med seg selv. Tanken er på en og samme gang utfordret og maktesløs overfor dette mysterium. Bare troen kan gripe det. Tanken vil da ha sin plass som instrument for troen og være underlagt den.

Ved tro kommer vi på innsiden av den åndelige virkelighet. Det er som å gå inn i en katedral. Fra utsiden kan vel katedralen synes ruvende med sine spir og svarte vinduer. Innenfra oppleves glassmalerienes skjønnhet og symbolenes tale, ordets lys og lovsangens toner, som stemmer sinnet til andakt og tilbedelse. Virkeligheten blir en annen sett innenfra. Den erfaringen får bare den som i tro tar steget inn og ikke nøyer seg med en vurdering fra utsiden.

Budskapet har fått sitt korte sammendrag i trosbekjennelsens ledd: "...unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria..." Hvilken erkjennelse har vi når vi uttaler disse ord?

For meg er broen blitt et bilde til støtte for tanken. Broen må ha sitt feste på begge sider, hos Gud og hos mennesket, i himmel og på jord. "...unnfanget ved Den hellige ånd..." uttrykker broens feste hos Gud. Det står først, fordi det bygges fra himmelsiden. Gud tar initiativet. Jesus har ikke sin opprinnelse i de menneskelige slektsledd, men i Gud, som i Jesus kom inn i menneskeslekten og historien.

H. Thielicke sier: "I denne nøkterne julenattsformel skjuler seg nyskapelse i stedet for undergang, liv i stedet for død." Det handler om liv, om å bli menneske så han i alt kunne bli prøvet på samme måte som vi, og derfor har vel ordlyden i trosbekjennelsen blitt stående opp gjennom århundrene.

Fordi Jesus bestod prøven uten å synde og gikk i døden for oss på Golgata kors, så er han det feilfrie offer Gud krever for synd. Så kan vi altså regne med at Gud kjenner oss, elsker oss og forblir trofast mot oss. Tenk å få tro at Guds hjerte tilhører oss! Det er så ufortjent. Det kalles nåde.

"...født av jomfru Maria..." uttrykker – for å bli i bildet – broens feste i menneskeslekten. Som Jesus representerer Gud fullt ut overfor menneskeheten, så representerer han også fullt ut menneskeheten innfor Gud.

Vi merker oss hans sanne menneskelighet i familiehistorien teksten skildrer. Bak Maria og hennes trolovede ser vi slektsperspektivet: Davids hus. Fordi Josef hører til Davids slekt, så tilhører også Jesus den. Det er altså i denne sammenheng Josef spiller en rolle i fødselsberetningen, og det er ikke en biologisk rolle, men en teologisk rolle.

Guds handling, får vi vite, er knyttet til personer og familier. Åpenbaringsens og frelsens historie er derfor en personlig sak og en slektssak, noe som angår hver eneste familie.

Det er et under som skjer i Marias liv. Under kan vi ikke forklare og fornuftsmessig slutte oss til. Under er noe vi tror på og opplever. Livet forstår vi ikke, men vi opplever det.

Det under som kalles "inkarnasjon" er grunnlaget for det under som skjer når et menneske blir født på ny.

Det er oftest i familiekretsen den nye kristne har sine første oppgaver. Ord og liv skal vitne sammen om Guds frelse. Livet får en annen mening og et annet mål enn tidligere. De åndelige og sosiale verdier får prioritet foran de materielle.

Gjennom det gammeltestamentlige perspektiv, Davids hus, ser vi at Gud fornyer og virkeliggjør sitt løfte. Kongen i det gamle Israel var betraktet som frelseren og forsoneren, en kraftfull person som ledet folket til seier, en klok og rettferdig dommer og megler. Den mest kraftfulle kongen i Israel var kong David, og til ham hadde Gud gitt det løftet at av hans ætt skulle komme en konge med et evig herredømme. Dette blir nå virkeliggjort i Jesus Kristus. Han blir frelseren og forsoneren for alle mennesker til evig tid, den kloke og rettferdige dommer og megler, den kraftfulle person som kaller oss inn i sitt seierstog!

Her ser vi at det Gud har lovet, det holder han.

Nå er det noen som synes å mene at Gud har lovet å gi alt det de måtte ønske seg. Det er aldeles ikke så! Gud gir oss hva han anser at vi behøver. Gå derfor i fred og tjen Herren med alt hva han har gitt deg! Amen.

pint under Pontius Pilatus

John Dysjeland

Hva var det med denne mannen som fikk den første kirken til å ta hans navn med i sin trosbekjennelse? Romersk landshøvding i årene rundt 30 e. Kr. Utenombibelske kilder forteller om en rå og hjerteløs hersker. Under hans styre økte trykket mot jødene. Flere ganger provoserte han jødene på det groveste ved å krenke deres hellige steder. Kildene forteller også at han ved et høve ble kalt til keiseren i Rom for å stilles til regnskap for en massakre soldatene hans hadde begått. Sannsynligvis falt han i unåde hos keiseren og forsvant etter hvert ut av historien. Pontius Pilatus er i den store sammenheng en historisk ubetydelighet, selv om han for en kort tid var en mektig mann i Judea.

Så selv om Pontius Pilatus er sentral i beretningen om Jesu rettergang og død i alle evangeliene, er det like fullt noe underlig at kirken senere gav han den tvilsomme ære å bli nevnt, om enn på en meget negativ måte, hver gang kirken bekjenner sin tro.

Men sannsynligvis har kirken hatt sine grunner for å ta ham med i trosbekjennelsen. Det andre mennesket som nevnes er nemlig jomfru Maria. Hun fødte Guds enbårne Sønn til verden, og Pontius Pilatus var den mannen som dømte Jesus ut av verden.

Maria og Pontius Pilatus rammer inn Jesu jordeliv. Og nettopp dette var viktig for den første kirken å understreke, - Jesus, Guds Sønn, var et virkelig menneske. Gjennom Sønnen hadde Gud steget ned og blitt som en av oss for å kunne bli forsoner og Frelser. Det var nok av mennesker også på den tiden som i sitt strev med å fatte hvem Jesus egentlig var, henviste han til ideenes verden eller til supermenneskets sfære. Men kirken holdt fast ved at Gud gjennom Jesus på en konkret og bokstavelig måte hadde grepet inn i historien og endret vilkårene for oss når det gjaldt å finne fram til Gud.

Ignatius, en av kirkefedrene, understreker dette sterkt når han skriver "Kristus er virkelig født av jomfru Maria, virkelig korsfestet under Pontius Pilatus, virkelig oppstanden" Ordet "virkelig" forteller både om en sterk overbevisning, men også om en kamp for å fastholde dette viktige elementet i vår tro.

"Født av Jomfru Maria - pint under Pontius Pilatus" setter fokus på det samme elementet i vår tro i dag. Frelsesverket er et "fremmed" verk. Det er Guds innsats i historien for å nå oss med sin frelse.

Kristus, Frelseren, finner vi ikke i det beste i oss selv, heller ikke i åndelige opplevelser eller i de høyeste etiske idealer. Ordene i trosbekjennelsen er et bolverk mot alle forsøk på å gjøre Guds frelsesverk i Kristus Jesus til noe annet enn det er, Guds selvvalgte inngrep i tiden for selv å bringe til veie forsoning mellom seg og en verden som var falt i synd.

For kirkefader Ignatius hadde det forhold at Gud ble et virkelig menneske også et annet aspekt. Han stilte seg selv spørsmålet: Hva skjedde med Jesus etter at hans jordeliv var over. Sluttet han med å være menneske? Ble han et fantom, ren ånd eller en tanke i ideenes verden?

Nei, svarte Ignatius. At Guds Sønn ble fullt og helt menneske var ikke bare en episode i hans evige tilværelse. "Også etter oppstandelsen vet jeg at han hadde et legeme og tror at fremdeles har det." Derfor beskriver Bibelen Jesus som vår bror i himmelen, en yppersteprest som går i forbønn for oss, som det menneske som er prøvd i alt, men som er uten synd.

Jesus er derfor ikke langt borte fra oss. Han vet hva det vil si å være menneske under livets skiftende forhold og ønsker å ta vare på oss alle. Jesus - det er den oversettelsen av Guds kjærlighet Gud har gitt oss.

Men muligens har kirken hatt flere motiv for å hente fram Pontius Pilatus.

Han blir som tidligere nevnt, omtalt i alle de fire evangeliene. Fokus er imidlertid noe forskjellig. De tre første evangeliene fremstiller han ikke udelt negativt. Det virker som om han i det minste prøvde å få Jesus løslatt. Han fant ingen skyld hos Jesus. Det er mulig at disse evangelistene i sine romerske omgivelser, gjennom sin beskrivelse av Pilatus vil framheve at Jesus egentlig var utsatt for et justismord. Heller ikke romeren Pilatus hadde funnet noen skyld hos Jesus. Dermed kunne kirken legitimere sin tro overfor de romerske myndighetene.

I Johannesevangeliet er beskrivelsen av Pilatus derimot nokså entydig negativ. Det virker som om forfatteren av Johannesevangeliet ironiserer over denne ynkelige romerske embetsmannen. Gjennom sine spørsmål til Jesus avslører han seg selv. Han spør om hva som er sannheten og avslører at han ikke selv tilhører dem som kjenner sannheten. Han diskuterer Jesu kongedømme og avslører at han ikke forstår at han selv er under Jesu makt. Til sist setter han Jesus i dommerens sete for å håne ham og skjønner ikke at han selv står innfor verdens herre og dommer som skal dømme både ham og resten av verden..

Et av temaene i Johannesevangeliet er å beskrive hvordan Jesus var i verden uten at verden kjente ham. Pilatus står fram som representanten for verden. Han stod ansikt til ansikt med Jesus i en avgjørende situasjon. Han hørte Jesu vitnesbyrd om seg

selv. Men innkrøket i sitt eget maktbegjør og manglende forståelse lot han Jesus korsfeste. Han var ikke jøde, sa han, og distanserte seg fra det som skjedde. Han tilhørte ikke mobben som stod utenfor og ropte: "Korsfest!", mente han. Men evangeliene stiller han i samme klasse som jødene. Han gjorde det samme som jødene. Jødene alene skal derfor ikke stilles til ansvar for Jesu død.

Det var verden som forkastet Jesus, og her skilles det ikke mellom jøde og hedninger. Men i trosbekjennelsen blir verden til et navn, Pontius Pilatus. Han dømmes av kirken til å tre fram med navns nevnelser og et personlig ansvar for hva han gjorde med Jesus.

Trosbekjennelsen minner oss om at vi alle vil møte Pilatus sitt dilemma: Hva vil vi gjøre med Jesus? - Vil vi tro eller vil vi forkaste ham. Når det gjelder vårt forhold til Jesus er vi, når alt kommer til alt, alltid alene. Vi kan ikke gjemme oss bak noe eller noen eller dytte noen foran oss. Vi må møte utfordringen alene.

Pontius Pilatus feilet. Maria er motpolen, - mennesket som trodde og ble betrodd den største oppgave, å bære Guds Sønn fram til verden. Vi kan velge å være på Marias side ved å møte Guds ord og ta imot det budskap Ordet formidler. Bare slik blir vi Guds barn.

...pint under Pontius Pilatus

Bibelen forteller at Jesu fremdeles lider. Han lider sammen med dem som det blir begått urett mot, med dem som sulter og tørster, med dem som blir forfulgt for sin tros skyld. Jesus står også i dag på de svakes side mot maktmisbruk og vold. Fordi han fremdeles er menneskets bror, kjenner han smerten og reagerer mot uretten. Pontius Pilatus finnes ennå blant oss, han som har makten til å skade den svake og drepe den uskyldige.

Vi kan fremdeles velge om vi vil være på Marias eller Pilatus sin side, den som i lydighet mot Guds Ord reagerer mot maktmisbruk og vold eller den som mer eller mindre bevisst lar det skje fordi det er de andres sak.

For Pilatus var det også de andres sak. Men det var det altså ikke. Kirken sier: Jesus ble pint under Pontius Pilatus.

Trosbekjennelsen ble til fordi kirken i sitt møte med vranglære trengte å formulere sin tro i korte, eksakte setninger. Her hører altså ordene om Pontius Pilatus hjemme, han som ikke forstod og ikke tok i mot Guds frelse i Jesus Kristus.. Men vi som bekjenner trosbekjennelsen i dag, kan frimodig se hverandre i øynene også når vi kommer til ordenepint under Pontius Pilatus, fordi vi forstår og har tatt imot Jesus Kristus som Frelser og Herre og tror at han fremdeles er med oss som venn og bror.

død og begravet

Finn Uth

.....døden kom ved et menneske.... (1. Kor 15,21)

Verdens storbyer kæmper i dag med problemer med afskaffelse af sit affald. Affaldet hober sig enten op i store bjerge på lossepladser eller forbrændes med en ikke altid sikker forvisning om at forbrændingen ikke skader miljøet og omgivelserne. Vi smider alle væk. I de fleste tilfælde uden nærmere eftertanke - og andet beholder vi, uden særlig eftertanke.

Men engang imellem smider vi dog væk - fuldt ud bevidste og med et helt klart ønske om at slippe af med det, som vi kasserer. Det sker ved den unges omvendelse, som ofte er karakteriseret af et ønske om at føre en ny livsstil. Det kan være mange af de gamle grammofonplader og cd'er, som der blev lyttet til, som kasserers og smides væk. Med omvendelsen er begyndt noget nyt, og man vil af med den gamle livsstil. Der smides væk.

Jesu død og begravelse kan minde om det samme med at kasserer og smide væk. Det er noget ubrugeligt man skaffer sig af med. Noget elendigt, som ikke var værdigt, skal kasseres. Det skaffes af vejen gennem død og gravlægning. For magthaverne og den gældende mening har det i det mindste været at forstå således. I og med Jesu død og begravelse var man sluppet af med noget ubrugeligt, noget menneskeligt affald. Mange må have været tilfredse med, at nu så det da ud til, at man kunne glemme alt om denne mislykkede person, og lade livet gå videre, næsten som om det lille intermezzo med den omvandrende prædikant slet ikke havde fundet sted. Væk med det menneskelige affald - det skal smides væk.

Familien, vennerne og hele discipelflokken så selvklart på sagerne i et andet perspektiv. De havde mistet en af deres kære på en så tragisk måde, som gjorde sorgen og forvirringen uudholdelig. Det, der så ud til at være en hel ny måde at forstå verden på, var nu væk. Alt var blevet ved det gamle og det, der var endnu værre. Noget uerstatteligt var forsvundet. For også på tilhængernes side havde man erkendt, at døden var det uigenkaldelige. Det var nu slut. Det der på den måde var smidt væk kunne ikke komme igen. Havde man i discipelflokken troet på Jesus, så var man i tilhængerflokken nu veget tilbage fra denne tro og havde ændret troen til en form for medlidenhed - rettet dels til den døde og dels mod sig selv.

To modstridende opfattelser og tolkninger af døden stod over for hinanden. Modstridende - og så er ingen af de to opfattelser forkerte. For der er dels tale om bortskaffelse af affald og dels er det en erkendelse af, at noget er mistet og verden ikke længere er, som den var.

For med de to modsatrettede opfattelser er døden blevet det centrale vendepunkt. Først klargjort i den paulinske opfattelse som et afgørende element i frelseshistorien. Sidenhen har der gennem århundreder været en fascination i kirken af Jesu korsdød, fordi den er så afgørende. Noget er forsvundet og er ikke længere og samtidig er der smerten over at det skulle ske, som det gjorde. I sig selv er døden grufuld. Og forstærket bliver det forfærdelige med det, leder op til døden og hvor Jesus i døden oplever en total ensomhed. Men fascinationen og smerten har holdt sig blandt de kristne lige siden. Fra 700-tallet har denne fascination og smerte i kirken vist sig i krucifiksets centrale placering i kirkerummet ofte som et triumfkrucifiks, der i sig selv er et paradoks. Anbragt midt i kirkerummet i overgangen mellem kirkeskibet og koret, så alle kunne se det. Uanset hvad der foregik i kirkerummet var krucifikset det centrale talende element. I og for sig en anakronisme, fordi korsdøden først endelig forstås med opstandelsen som baggrund. Og man kunne have ment, at i og med opstandelsen kunne det være i orden at glemme det smertelige i døden. Men det har man aldrig kunnet i kirken. Vi undrer os bestandig, når vi overvejer og gør os tanker om korsdøden: Tænk at det var for mig Jesus døde! Måske er det derfor kan vi ikke slippe korsdødens smerte. Det evige spørgsmål rammer os: Hvorfor skulle det ske?

Jesu død og den medfølgende gravlægning får for den troende nyt indhold i forhold til den vantro. Den vantro mener, at det er et overstået kapitel: Gud er død. Smidt væk. Troen på en gud er meningsløs. Kristi død beviser det til fulde. Gudstroens endeligt bliver mere end symbolsk udtrykt gennem Jesu død og begravelse - den bliver vist i al sin ynkelighed.

Den troende ser derimod sig selv i dødens smerte og fortvivlelse, undrer og skammer sig over sig selv - og ønsker dog ikke at glemme, tværtimod. For i døden ligger der i sig selv en forpligtelse til aldrig at glemme. Måske fordi den troende med sig selv ved, at det, der kasseredes i og med Jesu død, var noget i den troendes eget liv. Derudover opstår der på en mærkelig måde en glæde over at der rent faktisk er noget, der er væk. Noget der aldrig behøver at komme igen. Døden og begravelsen er at smide væk. For nogle er der noget i ens eget liv, der kasseres og smidt væk. For andre er det alt i deres liv der smides væk, for at noget nyt kan opstå.

Således er døden ikke uovervindelige. For når opstandelsen endelig kommer, er det, der var, altid at finde og forstå sammen med noget forvandlet og anderledes og dermed i sig selv noget nyt.

Hvis man vover at tro på dette, kan døden opfattes mere som en renselses- og forandringsproces end som et stort evigt tomrum, hvor alt det, som var, ikke er mere. Desværre har vi kun Kristi død og opstandelse at holde os til. For der er kun glimtvis andre vidnesbyrd om, at der skulle være noget ud over døden. Men Kristi død kan fortælle noget om, at menneskets uafvendelige skæbne nu er ændret. Bevises kan det ikke. Det har været menneskets skæbne, siden dengang det blev sagt, at hvis det spiste af kundskabens træ ville det dø: den dag du spiser af det, skal du dø (1. Mos. 2,17). Døden er imidlertid ikke nødvendigvis slutningen. Selv om tvivlen altid kan lure og få en til at tro, at måske er døden alligevel det sidste.

Det er dette: Du skal dø - mennesket er født ind i verden med, og det har lydt til mennesket igennem hele livet. For nogle er det kun momentvis, de er stødt ind i dette budskab, men det ligger som en undertone hele livet igennem. Når man betragter sorgen og stemningen ved begravelser i vore dage i den kristne kirke er hele ceremonien præget af sorgen, tomheden, som om det stadigvæk er det sluttelige budskab: Du skal dø! Der findes kun i enkelte tilfælde et tilsnit af jubel, og da regnes afdøde, der har forlangt glæde og fest fremfor tårer og sorg, for lidt af en særling, som da man her i foråret begravede en jazzmusiker, der blev begravet hele to gange under tonerne til Glenn Millers "In the Mood", der afsluttes med opfordringen - one more time. (Århus Stiftstidende 2/3 1998). For de, der har ønsket lidt ekstra ved begravelserne er ofte blevet opfatte som excentriske og lidt til en side. Specielt når den afdødes sidste ønske var fest, når de efterladte ikke kunne holde sorgen borte.

Men da nu døden kom ind i verden ved et menneske og da døden nåede sit hidtil usete højdepunkt i Kristi død, men også kun et højdepunkt, der bestod i tre dage, for derefter at falde totalt i ruiner - så er det ved ét menneske åbenbaret, hvad døden er, og hvordan man frigøres fra døden. Derved bliver døden næsten et redskab til den eftertragtede forandring.

Forstår man ikke døden som forandring, komme man let til at holde fast ved den fysiske verden som det, man ikke vover at forlade bliver mennesket. Man tror måske stadigvæk på evig ungdom og at den medicinske- og farmakologiske industri kan give en den eftertragtede evige ungdom. Flygter man fra døden på denne måde, vedbliver livet at være på dødens præmisser og bliver et forgæves forsøg at slippe væk fra døden. På de betingelser er man på forhånd udråbt som taber. For uanset om man kan ændre alderdomsprocessen og forsinke den, kan den dog ikke brotelimineres på denne måde.

Døden er det uafvendelige, som kun overvindes ved at gennemgå den. Så bliver det, der smides væk i sidste ende døden selv.

Så egentlig var døds sorgen ved Jesu kors den sidste sorg, som den kristen burde føle over døden. Nu burde døden ses som det, der selv er kasseret og smidt væk, for at betingelserne for det nye liv kan blive opfyldt. Gennem døden forsvinder døden.

Uth: død og begravet

Jesu død blev ikke den sidste død. Men burde det ikke have været den sidste død, hvor sorgen og græmmelsen var i højsædet? Gennem hans død blev frygten for døden smidt væk. Vi behøver er ikke beholde frygten.

Hellighetsbevegelsen i norsk metodisme og kristenliv¹

Tore Meistad

Hellighetsbevegelsen er et lite kjent men ikke desto mindre betydningsfullt innslag i norsk kristenliv fra midten av 1800-tallet til vår tid. Den er ett av flere eksempler på angloamerikansk innflytelse i Norge midt i forrige århundre, og satte spor som ennå er merkbare.

I denne artikkelen vil jeg først skissere hellighetsbevegelsens kirkehistoriske bakgrunn og teologiske egenart. Deretter vil jeg beskrive dens komme og innflytelse i Norge.

Hellighetsbevegelsens bakgrunn og egenart

Hellighetsbevegelsen var til å begynne med en bevegelse innenfor amerikansk metodisme. Den ble drevet fram av metodistpredikanter og deler av lekfolket, som var opptatt av de metodistiske fedrenes arv med hensyn til helliggjørelse og «kristelig fullkommenhet». I 1867 ble *The National Camp Meeting Association for the Promotion of Holiness* organisert. Dermed fikk bevegelsen for første gang et institusjonelt organ

¹ Innholdet i denne artikkelen er vesentlig hentet fra min undersøkelse, «Methodism as a Carrier of the Holiness Tradition in Norway». *ALH-forskning*, 1994:2. Alta: Alta lærerhøgskole. En tidlig versjon ble publisert under tittelen «Hellighetsbevegelsen i norsk kristenliv» i, Tore Meistad (red.) (1996): «Internasjonal innflytelse på regional religiøsitet». *KULT's skriftserie* nr. 67. Oslo: Norges forskningsråd, 119-149.

utenfor Den biskoppelige metodistkirken. Etter dette ble separate helligetskirker dannet. De viktigste var:

- 1860: *The Free Methodist Church*
- 1897: *The Pilgrim Holiness Church*
- 1908: *The Church of the Nazarene*
- 1909: *The Holiness Methodist Church*

Men også andre trossamfunn og organisasjoner kom ut av helligetsbevegelsen, for eksempel Frelsesarmeen (1878) og Pinsebevegelsen (1906)

Bibelteologisk bakgrunn

En del skriftord er ofte sitert innen helligetstradisjonen,² for eksempel:

- Han som kalte dere, er hellig; så vær også dere hellige i all deres ferd. For det står skrevet: Dere skal være hellige, for jeg er hellig (1 Pet. 1:15-16).
- I Kristus har han utvalgt oss før verden ble skapt, så vi skulle stå hellige og feilfrie for hans ansikt (Ef. 1:4).
- Vær da fullkomne, slik som deres himmelske Far er fullkommen (Mt. 5:48).
- Legg vinn på å leve i fred med alle og strev etter helliggjørelse, for uten helliggjørelse skal ingen se Herren (Heb. 12:14).

Helligetsbevegelsen oppfatter disse formaningene som løfter om en aktuell erfaring av den guddommelige virkelighet og primært ikke som etiske idealer eller påbud til etterfølgelse. Helligheten er uttrykk for at Guds verden griper inn i menneskenes. Den kristnes hellighet er bare mulig fordi Gud formidler helligheten som en realitet midt i syndens verden, og som en foregripelse på den nye himmel og nye jord. Men sekundært fungerer de også som etiske idealer. Nettopp fordi hellighet er en ufortjent gave, blir den en oppgave som innebærer å realisere Gudsvirkeligheten i verden.

Bakgrunn i bysantisk teologi

Helligetsbevegelsens teologi må først og fremst forstås ut fra den bysantiske teologiens forståelse av helliggjørelsen som *theosis* (= «guddommeliggjøring»); den kan aldri bli fullt ut forstått innenfor den vestlige teologiens forensiske soteriologi.³ Målet med frelsen er

² En grundig innføring gir W.T. Purkiser (1983): *The Biblical Foundations*, bind 1 i serien *Exploring Christian Holiness*. Kansas City, Missouri: Beacon Hill Press of Kansas City.

³ Helligetsbevegelsens teologishistoriske bakgrunn er utredet blant annet av Paul M. Bassett og William M. Greathouse (1985): *The Historical Development*, bind 2 i serien *Exploring Christian Holiness*. Kansas City, Missouri: Beacon Hill Press of Kansas City. I perioden fram til John Wesley er det påfallende at de gresk-talende kirkefedrene fra de første fem århundrene fra kirkens historie er mest utførlig behandlet.

ikke mindre enn «å få del i guddommelig natur» (2 Pet 1:4). Helliggjørelsen er uttrykk nettopp for dette, at mennesket blir delaktig i Guds natur.

Chrysostomos bestemmer frelsen teleologisk (*NPNF*,⁴ I:11) som skapelsens mål. Frelsen er altså ingen fornyelse av skapelsen som falt i synd. Det grunnleggende teologiske spørsmålet blir dermed: «Hvordan skal jeg få del i Guds natur?» og ikke, som Luther formulerte det: «Hvordan skal jeg finne en nådig Gud?». Frelsen oppfattes som Guds helbredelse og gjenreisning av menneskets natur gjennom Den hellige ånds rensende og forvandlende ild (Lossky 1989:⁵112-113, 130-131).

Bakgrunn i reformasjonens venstre fløy

Reformasjonens teologer var opptatt av den kristne hellighet, men overveiende ut fra en forensisk soteriologi. Martin Luther definerte den kristnes hellighet som en «fremmed» hellighet, det vil at Kristi hellighet er tilregnet den troende. Overfor Gud er mennesket i seg selv aldri noe annet enn en synder. Hellighetsbevegelsen deler hans oppfatning om at den troendes hellighet aldri kan tilegnes gjennom egne gjerninger, men den taler likevel om helligheten som den troendes egen. Helligheten er aktuell i den troende som er forvandlet ved Guds nåde, og ikke bare prinsipiell å forstå.

Jean Calvin forstod helligheten som tilregnet, og at den var kristenlivets mål. I motsetning til Luthers betoning av motsetningen mellom lov og evangelium hevdet han imidlertid at helligheten ble synliggjort ikke minst gjennom en ytre lovoverholdelse. Hellighetsbevegelsen har nok, i tråd med Paulus, en sterkere tendens til se spontane kjærlighetshandlinger som oppfyllelsen av loven (jfr. Rom. 13:8-10).

Helliggjørelsen var en viktig side ved frelsen for flere sentrale representanter for reformasjonens venstre fløy. En av de mest betydningsfulle var Menno Simons, som blant annet skrev:

De som er fornyet, lever et botferdig og nytt liv, for de er fornyet i Kristus og har mottatt et nytt hjerte og en ny ånd [...] de lever ikke lenger etter den gamle og fordervede naturen som ble gitt av den første og jordiske Adam, men etter den nye og oppreiste naturen til den nye og himmelske Adam, Jesus Kristus, slik Paulus sier: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» [Gal. 2:20]. De fornyer daglig sine små og svake liv mer og mer etter bildet til Gud, som skapte dem. Deres sinn er som Kristi sinn, de vandrer glad slik han vandret [...] De omskjærer sine hjerter med Herrens ord, de er døpt av Den hellige ånd til flekkfrie, hellige Kristi legemer [...] De ikler seg Kristus og levendegjør hans natur, ånd og kraft i alt sitt virke (Menno Simons 1956:⁶93).

⁴ Forkortelse for, *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, red. Philip Schaff. Serie 1, 14 bind; serie II, 14 bind. Grand Rapids, Michigan: Wm B. Eerdmans Publishing Company, nytt opplag 1983.

⁵ Vladimir Lossky (1989): *Orthodox Theology: An Introduction*. Crestwood, NY: St. Vladimir's Press.

⁶ Menno (1956): *The Complete Writings of Menno Simons*, red. C.J. Wenger. Scottdale,

Kirkeforståelsen til de fleste frikirkesamfunnene som kommer fra angloamerikansk rot, mottok sterke inntrykk fra Reformasjonens venstre fløy.⁷ Det som framfor alt særpreger 1500-tallets baptister, er deres avvisning av en kirkeforståelse som knyttet kirkemedlemskap til spebarnsdåp. Mot dette setter de det voluntaristiske prinsippet, og hevder at ingen kan bli medlem av kirken før de kan fatte sin egen beslutning i et slikt spørsmål. Det baptistiske dåpssynet er med andre ord utviklet som en konsekvens av ekklesiologien og ikke av soteriologien. Av sitatet ovenfor er det klart at også hellighetsforståelsen er næret gjennom venstresidens reformatorer.

Bakgrunn i anglikansk tradisjon

Hellighetsmotivet hos reformasjonens venstre fløy blir til en viss grad ført videre av anglikanske teologer. Med utgangspunkt i 2 Kor 5:17 («hvis noen er i Kristus, er han en ny skapning») hevder William Law at kristendommen forutsetter en endring av menneskets natur. I sin meget innflytelsesrike oppbyggelsesbok *A Serious Call to a Holy Life* (1728) beskriver han livet i Gud som moralsk forvandling.⁸

Bakgrunn i John Wesleyes frelsesforståelse

Metodismens grunnlegger, den anglikanske presten John Wesley (1703-1791) formulerer den hellighetsforståelsen som senere er videreutviklet av hellighetsbevegelsen. Han gjør helliggjørelsen til et grunnleggende begrep for frelsesteologien. I følge ham er frelsen en prosess med full helliggjørelse som målet for frelsen innenfor rammen av livet på jorden. Denne prosessen beskriver han slik:

Rettferdiggjørelsen er en avgjørende begivenhet som innebærer Guds tilgivelse og gjenopprettelse av synderen som tror til *favor dei*, «Guds yndest» men er likevel bare begynnelsen til kristenlivet. Frelsen er som et hus: Rettferdiggjørelsen er døra inn til huset og helliggjørelsen er husets innerste og viktigste rom. Troen virker både rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Frelsen blir forstått som oppfyllelsen av skapelsen. Frelsesforståelsen er både teleologisk og prosessuell. Målet for frelsen er gjenopprettelsen av *imago dei*, "Guds bilde", som er uløselig knyttet til kjærligheten:

Fra det øyeblikk vi er «født på ny» begynner det gradvise helliggjørelsesverket. «Ved Ånden» blir vi satt i stand til å «drepe kroppens gjerninger» [Rom. 1:13], vår onde natur. Og mens vi mer og mer blir døde for synden, blir vi mer og mer levende for Gud. Vi fortsetter fra nåde til nåde [...]

Det er slik at vi venter på den fulle helliggjørelsen, på full frelse fra alle våre synder, fra hovmot, egenvilje, hat, vantro, eller, som apostelen uttrykker det,

PA: Herald Press.

⁷ Se for eksempel, Howard A. Snyder (1980): *The Radical Wesley & Patterns for Church Renewal.. Downers Grove, Illinois: Inter-Varsity Press*, side 5-9, 111-118.

⁸ William Law (1906): *A Serious Call to a Devout and Holy Life Adapted to the State and Condition of All Orders of Christians*. London: Methuen & Co.

«fortsetter mot fullkommenhet» [Heb. 6:1]. Men hva er fullkommenhet? Ordet har forskjellige betydninger; her betyr det fullkommen kjærlighet. Det er en kjærlighet som utelukker synd, en kjærlighet som fyller hjertet og som helt forløser sjelens krefter. Det er en kjærlighet som «gleder seg over alt, som alltid ber, og som takker for alt» [jfr. 1 Tess. 5:16-18] (*WW*, 5:16-18).

For Wesley er helliggjørelsen en naturlig konsekvens av den troendes nye forhold til Gud. Hans kontekst er ikke reformatorenes forensiske frelsesforståelse men den bysantiske tradisjonens forståelse av helliggjørelse som *theosis*. Mange østlige kirkefedrene uttrykker inkarnasjonens mål på følgende måte: «Gud ble menneske for at mennesket skulle bli Gud», det vil si få del i Guds natur.

Wesley følger Chrysostomos i hans orientering av frelsen ut fra skapelsens mål. Dermed forenes tro og kjærlighet til en syntese av Guds tilgivelse av mennesket og menneskets deltakelse i det guddommelige. Denne foreningen bygger på et prinsipielt skille mellom rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen. Skjematisk oppfatter Wesley dette skillet slik:

Rettferdiggjørelsen er ...	Helliggjørelsen er ...
Kristi verk <i>for oss</i>	Kristi verk <i>i oss</i>
En forensisk og rettslig handling i Guds sinn	En forandring i menneskenes hjerter
En relativ forandring — fra fordømmelse til <i>favor dei</i>	En indre forandring — fra synd til hellighet (<i>imago dei</i>)
Fortrøstning om syndenes tilgivelse	Full renselse av hjertet fra arvesynd eller nedarvet forderv
Syndens skyld blir tatt bort	Syndens makt blir tatt bort
Grunnlag for å bli adoptert til Guds familie	Gjenopprettelse av Guds bilde
Gir rett til himmelen	Forbereder til himmelen
Går logisk forut for helliggjørelsen	Følger logisk etter rettferdiggjørelsen

John Fletchers (1729-1785) modifikasjon av Wesleys hellighetsforståelse

John Fletcher (1729-1785) var den av prestene i Den anglikanske kirken som ble Wesleys nærmeste medarbeider og metodismens fremste apologet mot kalvinistene. Han modifiserte imidlertid Wesley på vesentlige punkter, som skulle få stor betydning for utviklingen av den senere hellighetsbevegelsen.

Fletcher tenker for det første frelseshistorien i faser eller dispensasjoner og ikke, som Wesley, i pakter. I hver av dispensasjonene åpenbarer Gud seg på en spesiell skikkelse, og det er også knyttet spesifikke løfter til hver av dem:

Dispensasjon	Gud åpenbares som	Guds løfter
nr. 1:	Far	Den ytre manifestasjon av Sønnen
nr. 2:	Sønn	Utgytelsen av Ånden

nr. 3:	Ånd	Kristi gjenkomst
--------	-----	------------------

Mens Wesley orienterer sin teologi vesentlig ut fra Kristi liv og død, orienterer Fletcher sin teologi mer fra pinsen, forstått som en foregripelse av Kristi gjenkomst. Som en konsekvens av dette forankrer Fletcher helliggjørelsen sterkere i Åndens gjerning. Han reduserer dermed Wesleys vektlegging av helliggjørelsen som en Kristi etterfølgelse. Videre forstår han helliggjørelsen som en punktuell erfaring, nemlig som en dåp i Den hellige ånd, mens Wesley tenkte mer ut fra den bysantiske forståelsen av frelsen som en organisk prosess.

Et avgjørende kirkehistorisk poeng er at de amerikanske metodistene fulgte Fletcher mer enn Wesley i sitt syn på helliggjørelsen. Da de videreutviklet hellighetsteologien innenfor den amerikanske konteksten, ble Fletchers tenkning grunnleggende for dem.

Phoebe Palmers modifikasjon av Fletcher og Wesley

Phoebe Palmer (1807-1874) fikk avgjørende betydning for utviklingen av hellighetsbevegelsen. Hun vurderes i dag av mange som USAs første feministteolog, og fikk ikke minst innflytelse gjennom sitt nære vennskap med blant andre Harriet Beecher Stowe og Catherine Booth: Vennskapet med Phoebe Palmer førte blant annet til at Harriet Beecher Stowe skrev *Onkel Toms hytte*, en roman som uttrykker hellighetsbevegelsens etiske idealer i forhold til negerslaveriet i USA. Gjennom Catherine Booth ble Frelsesarmeen sterkt preget av hellighetsbevegelsens teologi og sosialpolitiske engasjement. Phoebe Palmer var en produktiv forfatter og dynamisk leder av religiøse gruppemøter, der hun påvirket sine venner sterkt. Karakteristiske trekk ved hennes teologi er:

- ✓ Helliggjørelsen beskrives i pinsens terminologi og med Åndens dåp som basis.
- ✓ Hellighet er framfor alt åndelig kraft.
- ✓ Helliggjørelsen skjer øyeblikkelig.
- ✓ Helliggjørelsen forutsettes å skje ved begynnelsen av kristenlivet, snarest mulig etter omvendelsen. Derfor skal full hellighet prege det kristne livet og ikke bare være en erfaring på slutten av livet (som Wesley trodde).
- ✓ Hellighetserfaringen følger vanligvis et bestemt forløp: (1) Full innvielse til Gud. (2) Tro på helliggjørelsens mulighet. (3) Den troende avlegger vitnesbyrd om sin helliggjørelse.
- ✓ Innvielsen / «Alterteologien», som tolker overgivelsen til Kristus som å legge seg på hans alter; her uttrykt i Lizzie de Armonds sang:

Hva skal jeg gi til min Frelser? Hva kan jeg gjøre for ham? [...]

Kor: Jesus, jeg selv meg deg bringer. Legger meg ned for din fot.

At du meg evig skal eie; Jeg er jo kjøpt med ditt blod.

Foruten sin religiøse og teologiske innflytelse fikk hellighetsbevegelsen historisk betydning på grunn av sitt sterke sosial-politiske engasjement. De tre viktigste kampsakene var: Bekjempelsen av negerslaveriet, kampen for kvinners stemmerett og kampen mot alkohol. Hellighetsbevegelsens tilhengere var aktive på alle disse områdene og bidrog avgjørende til en endring av det amerikanske samfunnet.

Hellighetsbevegelsens definisjon av helliggjørelse

En anerkjent tolker av hellighetsbevegelsens teologi, A.M. Hills,⁹ beskriver helliggjørelsen slik:

Full hellighet [*entire sanctification*] er et andre og avgjørende verk av nåden gjennom Den hellige ånds dåp av den troendes hjerte, som kommer etter gjenfødselen; den mottas i et øyeblikk ved troen, gjennom hvilken hjertet renses fra alt forderv og fylles med den fullkomne kjærligheten til Gud (etter Grider 1980:74-75).

Sitatet er i originalspråket fullt av begreper som inneholder noen av hellighetsbevegelsens viktigste symbolske markører: *Entire sanctification* (Fletchers uttrykk) i motsetning *Christian perfection* (Wesleys uttrykk); rettferdiggjørelsen (eller mer presist: gjenfødselen) er forstått som et første nådens verk og helliggjørelsen som a *second [...] work of grace* (ofte kalt *the second blessing*); helliggjørelsen skjer ved *the Baptism of the Spirit*; helliggjørelsen skjer ikke gradvis (som for Wesley) men *instantaneous*; den troendes synd blir *cleansed* og hjertet fylt av *the perfect love of God*.

Hellighetsbevegelsen er, som alle folkelige bevegelser, et sammenfattende sosialt og kulturelt fenomen som omfatter en rekke nyanser i teologiske oppfatninger og subkulturer. Jeg mener det er rett å si at Hills' definisjon av helliggjørelsen uttrykker kjernen i hellighetsbevegelsens felles teologiske plattform. Men ut fra denne har en rekke ulike tradisjoner utviklet seg. Et viktig skille er for eksempel mellom dem som forstår frelsens veg i to stadier, og dem som hevder den går gjennom tre stadier. Dette skillet er viktig, blant annet fordi det bidrar til å forstå Pinsebevegelsens særpreg i forhold til hellighetsbevegelsen, som den sprang ut av. Skjematisk kan forskjellene illustreres slik:

Tradisjon	1. stadium	2. stadium	3. stadium
Wesleyansk	Omvendelse (rettferdiggjørelse og gjenfødselse)	Helliggjørelse; en vekst i nåden som følger etter gjenfødselen og som begynner en kontinuerlig prosess mot full helliggjørelse (<i>Christian Perfection</i>)	

⁹ Se J. Kenneth Grider (1980): *Entire Sanctification: The Distinctive Doctrine of Wesleyanism*. Kansas City, Missouri: Beacon Hill Press of Kansas City.

Tradisjon	1. stadium	2. stadium	3. stadium
Hellighets-kirkene	<i>Omvendelse, også kalt regeneration</i>	<i>Helliggjørelse; en erfaring forskjellig i tid og innhold fra gjenfødelse, også kalt dåp i Den hellige ånd (uten tungetale</i>	
Pinsebevegelsen (Parham / Seymour)	<i>Omvendelse, også kalt "regeneration"</i>	<i>Helliggjørelse; en rensende prosess som bereder Åndens utgytelse i sjelen</i>	<i>Dåp i den hellige ånd med tungetale</i>
Pinsebevegelsen (Durham)	<i>Omvendelse, også kalt "regeneration"</i>	<i>Dåp i Den hellige ånd med tungetale. Helliggjørelsen oppfattes som en prosess som pågår hele livet</i>	

Kriterier for identifikasjon av hellighetsbevegelsen

Hellighetsbevegelsen er en bevegelse og ingen organisasjon, som lar seg undersøke historisk gjennom sine vedtak og offisielle dokumenter. Den er en teologisk og religiøs tradisjon som kommer til uttrykk i et stort antall kirkesamfunn og kristne organisasjoner. Av den grunn er det nødvendig å sette opp visse kriterier for å avgjøre hvilke spor man kan finne, som fører tilbake til hellighetsbevegelsen. En slik bestemmelse av kriterier er metodisk nødvendig men også ytterst problematisk, spesielt om listen av kriterier brukes som en mekanisk leting etter bestemte begreper og motiver. Med disse reservasjonene mener jeg følgende kriterier er har vist seg brukbare for identifikasjon av hellighetsbevegelsen:

Spørsmålsstillinger	Wesleyansk (1700-tallet)	Hellighetsbevegelsen (1890-årene)
Primære begrep:	Helliggjørelse <i>Christian Perfection</i> (eller: <i>Entire sanctification</i>).	Full hellighet (<i>Entire sanctification</i>).
Begreper brukt for å beskrive erfaringen av hellighet:	Livets og hjertets hellighet. Gradvis / progressiv (kombinert med mulige øyeblikkelige erfaringer).	Dåp i Den hellige ånd. Øyeblikkelig.
Primær teologisk kategori:	Kristologisk ("Likhhet med Kristus").	Pneumatologisk (Døpt i Ånden).
Grunnleggende begreper for beskrivelse av frelseshistorien:	To pakter (Kristi død som begynnelsen av den kristne tid / dispensasjon).	Tre dispensasjoner (Pinsen som begynnelsen på den kristne tid / dispensasjon).
Livet i troen forstått som:	Disippelskap.	Kristus vårt alter.
Kristenlivets orientering:	Etisk / erfaringsmessig.	Ekstatisk / erfaringsmessig.
Fornyelse forstått som:	Gjenopprettelsen av Guds bilde.	En ny pinse.

Helliggjørelsesprosessen er:	Vekst i nåden (uttrykt i kjærlighet).	En punktuell erfaring av en <i>Second Blessing</i> (uttrykt i kjærlighet).
Helliggjørelsen vurdert som:	Kristendommens innerste vesen.	En høyere form for kristent liv og erfaring.
Når kan full hellighet erfares?	På slutten av den kristnes vandring- kort tid før døden.	Nesten ved begynnelsen av den kristnes vandring, som en dør til kristenlivets fylde, "nå"
Eskatologisk orientering:	Framtidig (og nåtidig).	Nåtidig (og fortidig, og framtidig).
Visshet om full helliggjørelse:	Mulig men ikke forventet.	Forventet "nå".
Kristenlivet forstått som:	Frelsens veg (prosessuelt).	En serie av erfaringer i to eller tre trinn (punktuelt).
Metafor brukt for å beskrive realisert eskatologi:	"Himmelen her nede".	"Kanaans land", "Beulah land".

Hellighetsbevegelsen i Norge

Hellighetsbevegelsen i norsk metodisme

De tre viktigste lederne av norsk metodisme på 1800-tallet var:

- ✓ Ole Peter Petersen (1822-1901) introduserte metodismen fra Amerika til Norge, og han regnes som Metodistkirkens grunnlegger i Norge.
- ✓ Martin Hansen (1826-1907) var den viktigste organisatoren av den metodistiske vekkelsen i Norge, og den som ledet utviklingen fra å være en vekkelsesbevegelse rundt Oslofjorden til å bli til et kirkesamfunn med nasjonal utstrekning.
- ✓ Thomas Ball Barratt (1862-1940) ble Metodistkirkens "reformator" ved århundreskiftet. Etter at den sterkeste vekkelsesbølgen var over innførte han nye arbeidsformer og medvirket dermed sterkt til kirkens differensiering. Etter han forlot Metodistkirken ble han "Pinsebevegelsens apostel i Europa".

Ole Peter Petersen: From haugianer, wesleyansk teolog og hellighetsforkynner

Metodisthistorikerne og Petersens biografer har overveiende sett bort fra det faktum at hans religiøse bakgrunn var haugiansk. Som foreldreløs i ung alder ble han oppdratt hos en haugiansk enke, og hans selvbiografiske antegnelser viser klart at hans religiøse erfaringer følger det klassiske haugianske mønsteret. Den unge Fredrikstadmannen som reiste fra Norge som sjømann, var en klassisk haugianer, var preget av haugianismens ethos og kristendomsforståelse.

Som sjømann kom Petersen også til USA. Her ble han ikke "omvendt", slik historikerne feilaktig sier, men han fikk en skjellsettende religiøs erfaring av en helt annen type enn ha hadde opplevd i det hjemlige haugianske miljøet. Han opplevde en *entire*

sanctification etter hellighetsbevegelsens mønster. Det var denne opplevelsen som vakte oppsikt i hjemlandet, og ikke en vanlig omvendelsesopplevelse. Sitt klengenavn *Holy Peter* fikk han av sjømannskameratene allerede før han hadde sine nye religiøse erfaringer

Etter dette Petersen studerte teologi i USA og ble ordinert som pastor i Metodistkirken. Hele sitt liv drev han omfattende studier i Wesleys teologi. Men metodistene i hans omgivelser var samtidig engasjert i hellighetsbevegelsen, som på den tid var identisk med *The Methodist Episcopal Church*. Da han ble sendt til Norge som "misjonær" for Metodistkirken, var det en av kirkens "hellighetsbiskoper" som gav ham hans utnevneelse:

ELSKEDE BRODER, - Du er herved utnevnt og bemyndiget til å vende tilbake til ditt hjemland som misjonær for Den biskoppelige metodistkirke, for følgende formål, nemlig – [...]

7de, å reise opp et [hellig] folk for Gud (Metodisme-historisk selskaps arkiv).

At hellighetsbevegelsens tenkning fikk gjennomslag gjennom O.P. Petersen til norsk metodisme, er det mange bevis på. Da Metodistkirkens årskonferanse i 1880 markerte 25-årsjubileet for metodismens komme til Norge, inneholdt hilsningstalen til ham bemerkelsesverdig mange av hellighetsbevegelsens begreper og metaforer

Våre hjerter fylles med glede når vi erkjenner hva Herren har gjort gjennom metodismen til oss selv som personer, til vårt folk, blant hvilket Han har satt oss, og til vårt kjære fedreland. – Åndens fornyende kraft, som for 25 år siden kom fra vest som en mektig pinsevind, har blitt mer og mer viktig for vårt land. Metodismens betydning innen Norges grenser, religiøst, dogmatisk, kirkelig og sosiale, går langt ut over hva noe menneske kan forestille seg (Metodisme-historisk selskaps arkiv).

En av de viktigste kanalene for å spre hellighetsbevegelsens budskap var gjennom sanger og salmer. Petersen diktet selv mange salmer som ble populære, også utenfor Metodistkirken. Hans diktning favner alle slags teologiske emner. Dette er lett å se av de 27 salmene i *Metodistkirkens salmebok* som han enten har diktet selv eller oversatt. Tabellen nedenfor viser resultatet av en registrering av salmens hovedtema samt av hovedretningen for salmenes eskatologi.

TEMA	Nåtidig	Framtidig	SUM
Bibelen	1		1
Dåpen	1		1
Forsoningen	1		1
Rettferdiggjørelsen		2	2
Helliggjørelsen og det kristne liv	7	7	14
Kirken	5	1	6

TEMA	Nåtidig	Framtidig	SUM
Himmelen		2	2
SUM	15	12	27

Helliggjørelsen er Petersens mest populære tema og dominerer i over halvparten av salmene. Beskrivelsen av den røper hans forankring både i hellighetsbevegelsens wesleyanske kristendomsforståelse, noe som blant annet kommer til uttrykk ved at den eskatologien orienteringen er likt fordelt mellom en nåtidig og en framtidig realisering. At rettferdiggjørelsen beskrives som framtidig, skyldes vekkelsesforkynnens perspektiv og salmens oppfordring til omvendelse. Men han er ikke bare vekkelsesforkynner, har deltar i oppbyggingen av et nytt kirkesamfunn. Kirken er derfor det nest hyppigste temaet i alle salmer.

Jeg har undersøkt Petersens prekener med tanke på å bestemme hvilken teologihistorisk tradisjon de vesentlig er forankret i. En analyse av totalt 417 prekener (de fleste håndskrevne, hvorav noen ikke er i fullstendig manuskripts form) viser:

Dominerende teologiske tradisjon	Antall	Prosent
Wesleyansk	220	53
Hellighetsteologi	33	8
Uspesifisert, vesentlig luthersk	164	39
SUM	417	100

Det framgår av tabellen at O.P. Petersens prekener vesentlig er preget av en wesleyansk kristendomsforståelse. Nest deretter kommer et slags luthersk kristendomssyn; det er vel og merke ikke den klassiske lutherske teologiens metodiske skille mellom lov og evangelium, skapelse og frelse, som preger denne gruppa av prekener, men en haugiansk forståelse av det kristne livet.

Jeg har komplettert denne kvantitative opptellingen av motiver eller emner med kvalitative undersøkelser. En viktig kilde til studiet av Petersens teologi er hans *Betragninger over Bibelens Hovedlærdomme* (1900), som må betraktes som hans systematisk-teologiske hovedverk. Jeg siterer her fra kapittel 42: «Om den fuldkomne Helliggjørelse»:

Nogle spørger om, hvorledes fuldkomne Helliggjørelse opnaaes; om det sker gradvis eller øieblikkelig? [...]

Den fuldkomne Helliggjørelse er Guds Aands Værk, og det sker øieblikkelig; men det sker ikke uden en forudgaaende Beredelse, som indbefatter Omvendelse, Retfærdiggjørelse, Gjenfødelse, Tilvækst i Naade og Kundskab, en skriftmæssig Overbevisning om Nødvendigheden og Muligheden af et saadant Naadeværk forenet med en sand Tro, som annammer Velsignelsen.

Ved den fuldkomne Helliggjørelse sker to Ting, nemlig: at Hjertet renses fra al iboende Synd, og at det fylles med en ren og uskrøpmet Kjærlighed, som Apostelen Johannes kalder den fuldkomne Kjærlighed, der uddriver den Frygt, som har Pine. Naar dette er sket og ikke før, kan en Kristen sige med Sandhed: Jeg elsker Gud af hele mit Hjerte; og dette er Lovens Krav og Evangeliets Fylde (Petersen 1990:268-270).

Det er for det første interessant å merke seg at Petersen begynner sin diskusjon med å reise problemstillingen om hvor vidt helliggjørelsen skjer i et øyeblikk eller gjennom en gradvis vekst. Dette var det mest omdiskuterte temaet innen 1800-tallets amerikanske teologi, der hellighetsbevegelsen markerte sin egenart i forhold til den wesleyanske metodismen ved å insisterte på ordet *instantaneously*. Sitatets første avsnitt røper i det store og hele stor grad av nærhet til hellighetsbevegelsens tenkning. Andre avsnitt er imidlertid mye nærmere Wesleys terminologi. Dette er et typisk trekk ved alt han skriver av teologiske tekster. Det er mulig å gjenspeile både hellighetsbevegelsens og den wesleyanske metodismens motiver, ofte side om side. Det er heller ikke uvanlig å finne igjen spor av haugianismens *ethos*, spesielt i hans salmer.

Martin Hansen: Wesleyaner og hellighetsforkjemper

Martin Hansens religiøse bakgrunn var tradisjonelt statskirkelig. I likheten med O.P. Petersen reiste han ut som sjømann, og også han kom til USA. Der fikk han en nesten identisk gjennomgripende religiøs erfaring av *entire sanctification* etter hellighetsbevegelsens mønster. Etter dette studerte han wesleyansk teologi og ble ordinert til pastor i Metodistkirken.

Bortsett fra sitt viktige arbeid for Metodistkirken gjorde han også en betydningsfull innsats ved å oversatte hellighetsbevegelsens sanger og teologiske litteratur til bruk i Norge. De fleste av disse sangene kom til Norge på hans initiativ; han var også den som engasjerte Elevine Heede (se nedenfor) som oversetter og utgiver.

Som eksempel på hans religiøse tenkning siterer jeg utvalgte avsnitt i hans dagbok fra 1865 (hellighetsbevegelsens karakteristiske teologi er kursivert av meg):

January, 2: My soul is hungering for a new and full baptism with the Holy Spirit!

January, 11: Give me more love to you and cleanse me entirely and completely from sin and death!

February, 16: Tonight I had a meeting for newly awakened souls, and 7 were present. Lord help them to surrender to you completely!

March 1: The Spirit of God works on many hearts in powerful ways.

March 12: These days God is working on many souls. Lord, let my soul, too, experience the heavenly rain of grace!

March 14: Lord God bless my soul and fill it with your Spirit, so that I, preaching your Word, speak by the Holy Spirit sent from heaven! (Metodisme-historisk selskaps arkiv).

Det er ikke overraskende at hellighetsbevegelsens teologi preger også Hansens prekener sterkt, som det er tilfelle for Petersen. Jeg har hatt tilgang til nøyaktig 100 prekener eller utkast som er fylldige nok til at det er mulig å identifisere deres teologihistoriske forankring. Resultatet er følgende, her satt opp som relative tall sammenliknet med O.P. Petersens prekener:

Dominerende teologiske tradisjon	Martin Hansen	O.P. Petersen
Wesleyansk	81	53
Hellighetsteologi	14	8
Uspesifisert, vesentlig luthersk	5	39
SUM	100	100

Forskjellene i Martin Hansens og O.P. Petersens kristendomsforståelse, slik den kommer til uttrykk i deres prekener, er påfallende. Hansen er langt mindre preget av luthersk teologi enn Petersen, noe som er naturlig med tanke på forskjellene i oppvekstmiljø og oppdragelse; Hansen var aldri noen haugianer, som Petersen. Han var dessuten i en enda skarpere polemisk situasjon mot Statskirkens prester enn Petersen var, noe som antakelig bevisstgjorde ham teologisk. Til gjengjeld har en langt større andel av hans prekener et klarere utgangspunkt i en wesleyansk kristendomsforståelse enn det Petersen har. Tabellen viser endelig at han har en noe større andel av hellighetsprekener sammenliknet med Petersen.

Thomas Ball Barratt: Wesleyaner og hellighetsforkjemper

Thomas Ball Barratt hadde en helt annen sosial og religiøs bakgrunn enn Petersen og Hansen. Han var sønn av en britisk gruveingeniør som kom til Norge for å lede arbeidet i bergverksvirksomhet. Familien var metodister, noe som også skilte ham ut fra de andre metodistpredikantene i Norge, da det også var en viss forskjell på britisk og amerikansk metodisme, ikke bare med hensyn til ekklesiologien men også når det gjaldt teologisk profil. En viktig forskjell var at engelskmennene var sterkere orientert mot Wesley enn mot Fletcher.

Fordi Pettersen var gründeren og Hansen var organisatoren, opplevde de bare i liten grad metodismens differensiering. Omkring århundreskiftet var metodistpastorene sterkt bekymret for det de opplevde som en stagnasjon. Selv om medlemstallet fortsatt økte betydelig, hadde veksten en noe langsommere takt enn før, og man begynte å lengte etter vekkelse på nytt. Barratt var en av dem som mest aktivt søkte å finne nye veier for Metodistkirken. Behovet for finansiering av et av hans mange prosjekter førte ham til USA, der også han fikk en religiøs fornyelse.

Høsten 1906, mens Barratt oppholdt seg i New York, fikk han først er erfaring av *entire sanctification* etter hellighetsbevegelsens mønster. Kort tid etter opplevde han å få tungetalens gave etter den nye Pinsevekkelsens mønster. Han var levende opptatt av vekkelsen i San Francisco, og rapporterte hjem til Norge om hva som skjedde. Dette kom

etter hvert til å avslutte hans bemerkelsesverdige karriere i Metodistkirken; etter dette ble han mannen som formidlet Pinsebevegelsen fra USA til Norge:

- 1887: Prøvem medlem i Årskonferansen; ansatt på Voss, der han grunnla menighet etter 6 mnd.
- 1889: Ordinert til diakon og ansatt i 3. Kristiania menighet. Stifter av *Epworth-ligaen* (nå: Metodistkirkens ungdomsforbund).
- 1891: Ordinert til eldste.
- 1893: Utnevnt til presiderende eldste (tilsynsmann) i Kristiania distrikt.
- 1898: Pastor i 1. Kristiania menighet og direktør for Betanien hospitalsvirksomhet, som ekspanderte sterkt i hans tid.
- 1902: Utnevnt til leder av *Kristiana Bymission*, en virksomhet for hovedstadens innbyggere med lav sosial status og store sosiale problemer — uten lønn fra Metodistkirken! Medlem av bystyret i Oslo, etc.
- 1904: Grunnla *Byposten* som organ for hellighetsbevegelsens idéer i Norge. (1906: Erfaringer av *entire sanctification* og av åndsdaap med tungetale.)
- 1907: Lokalisert fra Årskonferansen (det vil si tap av pastorale rettigheter; han ble i praksis presset av biskopen til å søke om sin avgang).
- 1909: Fratatt status som lokalpredikant i Metodistkirken.
- 1916: Utmeldt som medlem av Metodistkirken.

Barratt var en usedvanlig allsidig begavet mann som blant annet skrev en lang rekke åndelige sanger. En analyse av innholdet i dem viser at hellighetsbevegelsens sentrale motiver dominerer fullstendig. Pinsebevegelsens spesielle emner er forbausende lite framme i hans sanger. Jeg skal la bare en sang illustrere hans forfatterskap, den såkalte «Liga-sangen», som ble skrevet til Metodistkirkens unge lenge før han opplevde sin åndsdaap. Den illustrerer dermed hvordan hellighetsbevegelsens tenkning var levende i norsk metodisme omkring århundreskiftet. Wesleys understrekning av nådens forvandlende kraft er i første vers forstått helt ut innen rammen av åndsutgytelsen, som her er tolket i klart eskatologiske kategorier. 2. vers beskriver overgivelsen til Gud i lys av Phoebe Palmers alter-teologi:

Mine øyne skuer tegnet Til en annen pinsefest.
Alt jeg hører stormen suse, Som er kommet opp i vest.
Nå jeg føler i mitt hjerte Åndens seierrike kraft,
Vår ungdom fremad går.
KOR: Se opp, løft opp, halleluja,
Vår ungdom fremad går.

Se, nå brenner offerilden I de unge venners bryst.
De vil bruke liv og krefter Og mot Satan stå en dyst.
Deres tro og kjekke holdning Viser Jesus med dem er.
Vår ungdom fremad går.

Det er liv og ånd iblant dem; De vil akte Herrens bud.
De er tro imot vår kirke, De er tro imot vår Gud.
Det er mot som hos de gamle Som på jorden stred og vant.
Vår ungdom fremad går

Hellighetsmotiver i norsk metodisme

Helt siden Ole Peter Petersens og Martin Hansens dager har den metodistiske sangskatten i Norge vært supplert med oversettelser av en lang rekke av hellighetsbevegelsens sanger. Et typisk eksempel er denne oversettelsen av en av hellighetsbevegelsens mest populære sangere i USA, E. Page:

Jeg har nådd det skjønne land Hvor hjertet settes rett i brann,
Og kjærligheten gjør oss fri, Så synd og mørke er forbi.
KOR: Å Beula land, du skjønne land! Her fra de høye tindere rand
Jeg skue kan det Kanaan Som er mitt rette fedreland.
Det er min tro jeg der skal bo Og ei forstyrres skal min ro.
Her strømmer ned en liflig bris, En yndig duft fra Paradis;
Her er et evig blomsterland, Her flyter alltid livets vann.

En spesielt viktig innsats for innføringen av hellighetsbevegelsens sanger til Norge gjorde metodisten Elevine Heede (1820-1883). Hun oversatte Ira Sankeys og andre hellighetsforfatteres sanger til norsk, og skrev selv ca. 200 sanger — de fleste med hellighetsmotiver. Blant hennes mest kjente oversettelser er:

- ✓ «Gå til Jesus, hvem du er» (av Fanny Crosby).
- ✓ «Hvilken venn vi har i Jesus» (av Fanny Crosby; *Norsk salmebok*, nr. 333).
- ✓ «Hør den englesang så skjønn» (av Charles Wesley).
- ✓ «Nærmere deg, min Gud» (av Sarah F. Adams).
- ✓ «Sett deg for et hellig mål» (av P.P. Bliss).
- ✓ «Ved korsets fot hos Jesus» (av Elizabeth C.D. Clephane).
- ✓ «Å jeg er så salig i Jesus» (Arthur T. Piersen).
- ✓ «Ånd fra himlen, kom med nåde» (*Norsk salmebok*, nr. 591).

Elevine Heede stod bak utgivelsen av *Zions Harpe* (1875), en liten sangbok som for første gang introduserte hellighetsbevegelsens budskap til de store massene av det norske kristenfolk. Men kan trygt si at den bidrog til å revolusjonere kristen sang i Norge, da den noe tyngre tysk-danske salmetradisjonen med *Zions Harpe* ble supplert med åndelige viser fra den angloamerikanske verden. Allerede i utgivelsesåret kom boka i tre opplag. 11 år etter, i 1896, var boka kommet i 18 opplag med et totalt salg av 127.500 eksemplarer. Selv om det var metodistene som utgav sangboka, ble den solgt til medlemmer av en rekke trossamfunn og kristne organisasjoner; det er grunn til å minne om at det totale antallet metodister var ca. 4.500 i 1890.

En av sangene som ble trykt i senere utgaver av *Zions Harpe*, illustrerer hvordan metodismens lengsel etter åndelig fornyelse fikk sin utforming gjennom hellighetsbevegelsens terminologi. Metodistpastor Julius Holstad (1866-1942) sang (hans kursivering):

1. Vi trenger en pinse med *kraft* fra det høye; Vi trenger en pinse som viljer kan bøye;
Vi trenger en pinse med brorskap i eie, Med frelse fra stolthetens selvgode veie.
2. Vi trenger en pinse med *ånd* over kirken; Vi trenger en pinse i all denne virken;
Og får vi ei pinse som kjærlighet tenner, Sa gagner så lite de travleste hender.
3. Vi beder om pinse med *vær* over folket, En vekkelsens pinse med sannheten tolket,
En pinse med *ilden* der går som en lue Fra land og til land under himmelens bud.
4. Men også en pinse i søknedagslivet Så dette blir *Mesterens* bilde givet;
For mangler det bilde i hverdagens virke, Da gagner vår pinse så lite Guds kirke.
5. O Herre, forjettelsens mektige fader, Send over oss kraften, som verden omskaper,
Og gi oss å eie den herlige gave Som gjør våre hjerter til himmelens have!

Til tross for det sterke pinespråket er denne teksten kommet ut av en hellighetspreget norsk metodisme og ikke pinsebevegelsens teologi. I full overensstemmelse med hellighetsbevegelsens anliggender er det en forvandling av mennesket som søkes med dens etiske konsekvenser, og ingen ekstatisk åndsopplevelse. Uten dette har pinseopplevelsen ingen verdi (se nest siste vers).

Dette er distinksjon som går igjen så å si i all norsk metodistforkynnelse. Jeg har gjort en innholdsanalyse av de fire offisielle prekensamlingene som er utgitt av Metodistkirken i Norge, der alle metodistpastorer til og med 1979 er representert med en preken. Samlingene heter *Strømme af Naade*, I-II (1897, 1909) og *I Mesterens tjeneste*, I-II (1941, 1979). Den første tittelen er hentet ut av hellighetsbevegelsens vokabular, det er «pinseværets» strømmer det henvises til. Hva skjedde mellom 1909 og 1941, som gjorde at kirken endret tittel da den tredje prekensamlingen skulle utgis? Analysen viser at det er ingen endringer i andelen av prekener med spesielt tung avhengighet av hellighetsbevegelsens teologi. Derimot er det en sterk endring av andelen prekener som bygger på en ikke-wesleyansk teologi. Økningen gjelder spesielt prekener med et forholdsvis klart luthersk innhold, som tabellen nedenfor viser (tall i prosent):

Dominerende	teologiske	1897	1909	194	197
--------------------	-------------------	-------------	-------------	------------	------------

tradisjon			1	9
Wesleyansk	51	46	13	12
Hellighetsteologi	19	17	21	18
Uspesifisert, vesentlig luthersk	30	38	66	70
SUM	100	100	100	100

Den mest sannsynlige forklaringen til endringene som fant sted mellom 1909 og 1941, som nærmest må karakteriseres et paradigmeskifte i norsk metodistforkynnelse, er endringer i det metodistteologiske studiet. Jeg har analysert pensumlitteraturen som alle metodistpastorer måtte i gjennom i perioden 1915-1965, og finner at det spesielt i 1930 skjer en nærmest dramatisk utskifting av engelskspråklig litteratur. Skandinavisk litteratur kommer inn i stedet, vesentlig av luthersk opprinnelse. En påfallende stor andel av den nye litteraturen består av Lunda-teologenes store verker, spesielt Gustaf Aulén, Ragnar Bring og Anders Nygren er tungt representert.¹⁰

Alle de klassiske teologiske motivene i hellighetsbevegelsen gjenfinnes i norsk metodisme gjennom hele dens historie fram til i dag. Det kan konkluderes at Metodistkirken i Norge har vært den fremste eksponent for hellighetsbevegelsens idealer i vårt land. Men den har ikke vært den eneste. Dels har den formidlet hellighetstradisjonen til andre kirkesamfunn og organisasjoner, dels har andre deler av norsk kristenliv vært i direkte kontakt med hellighetsbevegelsen enten i USA eller England.

Hellighetsbevegelsen i andre kirkesamfunn i Norge

Lutherske organisasjoner og åndelig liv

Den haugianske bevegelsen I vekt både på helliggjørelse og på Den hellige ånds helliggjørende gjerning. Lekpredikanten Niels Roer forteller han som barn førte rituelle samtaler med bestefaren:¹¹

- Når ble du et barn av Gud?
- I dåpen.
- Hvem har skapt deg?
- Gud fader.
- Hvem har forløst deg?
- Guds sønn.
- Hvem helliggjør deg?
- Gud den hellige ånd (Mustorp 1930:311).

¹⁰ Først på 1980-tallet begynte Metodistkirkens teologiske seminar i Bergen bevisst å erstatte den lutherske studielitteraturen med metodistisk litteratur på engelsk.

¹¹ Gjengitt av, H. Mustorp (1930): *Haugianere i Østfold*. Oslo: Lutherstiftelsens forlag.

Den haugianske bevegelsen kan ha beredt grunnen for hellighetsbevegelsens inntreden også i lutherske miljøer. Det er lett å spore direkte impulser fra hellighetsbevegelsen, særlig gjennom sanger og salmer. Noen få eksempler er:

Herre, samle nå oss alle om ditt dyrebare ord!
Som et vårregn la det falle på vårt hjertes tørre jord!
Nådig du din Ånd oss sende og din ild iblant oss tenne!
La oss i vår armod kjenne kraften fra ditt rike bord!
(Lina Sandell, 1872; *Norsk salmebok*, nr. 589).

Herre, du velsigner alle I din store kjærlighed,
Lad da ogsaa paa mig falde Nogle naadesmuler ned;
Ogsaa mig, ja ogsaa mig, Nogle smuler skjænk til mig.

Helligaand, du livets kilde, Guddomsmagt saa høi og mild!
O, at du mig vække vilde, Døbe mig med Aandens ild!
Rens du mig, ha ogsaa mig, Ved et kraftigt ord fra dig.
(Ira Sankey; *Ny sangbog for norsk ungdom*, nr. 180, utgitt av
Det norske ungdomsforbund — K.F.F.U — 1897).

Gunnar Heiene (1976)¹² identifiserer tre religiøse tradisjoner i norske, lutherske sangbøker fra 1860-1880. Bare en av dem er norsk, nemlig Haugebevegelsen. I tillegg kommer den svenske Rosenianismen og den Heiene kaller «angloamerikanske bevegelser», altså hellighetsbevegelsen.

Det er også en rekke eksempler på at norske lekpredikanter hadde direkte kontakt med hellighetsbevegelsens predikanter. *Albert Lunde* ble omvendt innenfor den amerikanske hellighetsbevegelsen gjennom D.L. Moodys arbeid. Hans arbeid innen lutherske lekfolksbevegelser ble fulgt med interesse av for eksempel Barratt, og med desto større mistenksomhet av deler av den lutherske kirken, som også lukket en del av sine prekestoler for ham. *Andreas Lavik* var en aktiv støttespiller for Lunde og formidlet selv hellighetsbevegelsens budskap, for eksempel i *Sambaandet*, organ for Det vestlandske indremisjonsforbund. Barratt siterer tallrike artikler fra *Sambaandet* i sitt eget organ, *Byposten*, så det kan være liten tvil om at hellighetsbevegelsens kristendomsforståelse ble presentert for det lutherske lekfolket i Norge. Barratt oppfatter også Sigbjørn O. Modalsli og Ole Hallesby som åndsfrender; Hallesby inviterte i 1902 til og med Barratt til en av sine teologiske forelesninger om metodistisk hellighetsforståelse.¹³ Lina Dahl, som senere ble mor til Ole Hallesby, ble i sin ungdom

¹² Gunnar Heiene (1976: «Vekkelsens sanger: En historisk og teologisk undersøkelse av kristelige sangbøker i perioden 1860-1880». Oppgave i kirkehistorie til Cand.theol.-studiet ved Menighetsfakultetet, Oslo.

¹³ Jeg har fått denne informasjonen gjennom Arne Hassings notater fra Barratts dagbøker.

omvendt blant metodister, men forble medlem av Statskirken. Mustorp (1930:21) rapporterer at hun i den anledning hadde en klar åndserfaring, uten at det er mulig å definere den nærmere.

Hellighetsbevegelsens innflytelse på norsk luthersk kristenliv er beskrevet av Einar Berggrav i hans bok *Helliggjørelsen* (1934). Han erkjenner helliggjørelsens legitime betydning i kristenlivet, og begrunner dette blant annet ved henvisning til kirkefedrene og til Hans Nielsen Hauge. Den fornyede interessen for helliggjørelsen tilskriver han Carl Olof Rosenius' virke i Norge, metodismen og innflytelsen fra prekenlitteratur av D.L. Moody (Berggrav 1934:25-26). Dette bidrar nok til at han til tross for forståelsen for helliggjørelsens betydning, er kritisk til de lutherske lekpredikantenes forkynnelse av helliggjørelse som en ekstatisk opplevelse. Han foretrekker selv en mer etisk orientert hellighetsforkynnelse.

Frelsesarmeen

Frelsesarmeens første historie er i korte trekk og i utdrag:

- 1865: Frelsesarmeen oppstår i London som et resultat av Catherine og William Booths virke.
- 1875: Ekteparet Booth møter ekte Palmer og blir påvirket av dem i; hellighetsbevegelsens kristendomsforståelse blir aksentuert i deres forkynnelse og arbeid.
- 1878: Frelsesarmeen ble organisert i sin nåværende form.
- 1887: William Booth preker i Norge.
- 1888: Frelsesarmeen etablerer seg i Norge.

William Booth var pastor i den engelske Metodistkirken. Han ønsket å ta metodismens og etter hvert også hellighetsbevegelsens sosiale anliggende på alvor, men fant at de kirkelige strukturene ble for byråkratiske til at et effektivt engasjement for Londons fattige var mulig. En militært oppbygd organisasjon mente han kunne tjene hensikten bedre. I 1875 ble ekteparet Booth ble sterkt påvirket av Phoebe Palmer og hennes mann under deres «hellighetsmisjon» til England, og hellighetsmotivet ble enda sterkere framhevet enn tidligere. Man kan trygt si at Frelsesarmeen er en frukt av hellighetsbevegelsen; merk omorganiseringen tre år etter møtet med ekteparet Palmer!

Frelsesarmeens teologi har siden 1875 vært preget av hellighetsbevegelsens idéer. Dens motto, «*Blood and Fire*», viser til pinseilden. Armeens møter på søndag formiddag og kveld har tradisjonelt vært kalt «hellighetsmøter» og «vekkelsesmøter». En innholdsanalyse av teologien i *Frelsesarmeens sangbok* er også illustrerende. Der er en rekke sanger som for eksempel viser:

- ✓ En lang rekke metaforer viser til Den hellige ånd, for eksempel: Ild og «pinsevær» (vær, vind og regn).
- ✓ Kjærligheten er fortolket i pinseterminologi; den utgytes i sjelen ved Ånden.
- ✓ Den kristnes kraft knyttes til Ånden.
- ✓ Sjelen renses ved Ånden.

- ✓ Alterteologien er tydelig: Den troende ofrer seg selv til Gud.
- ✓ Åndens dåp er et vanlig tema; ikke sjelden omtales den med tungetale som tegn.
- ✓ Eskatologien er realisert og forstått som fornyelse av pinsen.
- ✓ Pilegrimsmotivet, som er typisk for hellighetsbevegelsen men ikke for den wesleyanske metodismen, er ganske vanlig.

Fri-metodistene

The Free Methodist Church (grunnlagt i 1860) er antakelig den eneste av de egentlige helligetskirker som har hatt virksomhet i Norge. Metodistkirken tilhører selv ikke helligetskirker. Egne kirkesamfunn kom ut av helligetsbevegelsen; Frelsesarmeen regnes formelt ikke som kirkesamfunn. Den såkalte «fri-metodismen» er for så vidt en illustrerende dokumentasjon på hvilke sosiale endringer som hadde foregått i metodismen i USA; kirken fikk sitt navn fordi den insisterte på utelukkende å ha gratis kirkebenker! Finansieringen av de mange «katedralene» i amerikansk metodisme førte til at mange «kjøpte» kirkebenker, og de fattige kunne lett få en følelse av at de ikke var velkomne. Navnet viser derfor ikke til en kirke som ville være «fri» fra staten, som var en uaktuell problemstilling i USA, men «fri» (gratis) for alle, også fattige.

Nordmannen Sivert V. Ulness ble «fri-metodist» i USA og medlem av en misjonsgruppe, (*Pentecost Band*) etter omvendelse og «second blessing» opplevelse. Mellom 1890 og 1892 kom han tilbake til Norge og bosatte seg i Sogn. Oktober 1892 ble han utnevnt som misjonær av *The Free Methodist Church*, hvorpå han etablerte virksomhet i Sogn. *Ild-Tungen*, som utkom 1892-1900, ble godkjent som organ for *The Free Methodist Church*. I 1893 ble kapell innviet i Sogndal. Samme år ble han ordinert til eldste. 1894 var hele fire misjonærer i virksomhet, og 1895 ble et nytt kapell innviet i Vik i Sogn.

Virksomheten fikk ikke noen lang varighet. Allerede i 1898 gikk Ulness sammen med sin gruppe ut av *The Free Methodist Church*. Mulige årsaker til manglende suksess kan være at han skiftet til baptistisk dåpssyn omkring 1894-95, hans kristendomsforståelse ble følt fremmed av sogningene; virksomheten led under dårlig organisering; han utviklet etter hvert en universalistisk frelsesforståelse (som kan spores på Vestlandet i hvert fall til 1930).

De frie evangeliske venner

Erik Andersen Nordquelle (1858-1938) samarbeidet blant annet med Sivert V. Ulness og Thomas Ball Barratt. Han oppfattet seg som representant for helligetsbevegelsen og gjorde dens budskap kjent på omkring 200 steder i Norge.

I bevegelsens sangbok, *Schibboleth*, gjennomførte han en systematisk bearbeiding av andre forfatteres sanger, slik at han fikk presentert en ekstrem realisert eskatologi. Hans bearbeiding av Topladys *Rock of Ages* er illustrerende:

Klippe, du som brast for meg,
La mig skjule mig i dig!
La det vann og blod som går

Klippe, du som brast for mig.
Jeg er evig gjemt i dig.
Blodet, var det, som udgaar

Fra din åpne sides sår,
Rense mig i nådens pakt
Fra all syndens skyld og makt.
(*Landstads reviderte salmebog*,
1927).

Fra din aabne sides saar,
Renset med sin himmelsaft
Mig fra syndens skyld og kraft.
Joh. 19,34.
(*Schibboleth*, 1919).

Pinsebevegelsen

Thomas Ball Barratt ønsket fra begynnelsen av at Pinsebevegelsens budskap skulle prege alle kirkesamfunn og kristne organisasjoner. Slik gikk det ikke. Hellighetsbevegelsens pinsebudskap med vekt på Åndens dåp forstått som en fornyelse av kraft og moralsk engasjement, var akseptabel for de mange kristne i ulike sammenheng. Men Barratts mer ekstatisk orienterte krav om tungetale og senere troende dåp, var det ikke. Derfor ble det tidlig organisert egne pinsemenigheter.

Det er likevel tankevekkende at det er denne mer ekstatisk orienterte avleggeren av hellighetstradisjonen som har hatt størst utbredelse og vekst av alle norske trossamfunn i vårt århundre. På den ene siden demonstrerer det hellighetsbevegelsens varige betydning i norsk kristenliv, om ikke i sin hovedform. På den andre siden forteller det at hovedstrømmen av hellighetsbevegelsen har blitt akseptert av norske trossamfunn og organisasjoner i slik en grad, at noen separat hellighetskirke ikke har vunnet fotfeste.

Oppsummering av hellighetsbevegelsens virkningshistorie i Norge

1. Metodistkirkens komme til Norge brakte både wesleyansk tradisjon og hellighetsbevegelsens teologi. Fram til William Booths forkynnelse i Norge (1887) var Metodistkirken den eneste bærer av hellighetsbevegelsens forkynnelse.
2. Ved århundreskiftet var mange norske kirkesamfunn sterkt influert av hellighetsbevegelsens idéer, særlig formidlet gjennom sanger.
3. To trossamfunn som forekommer i Norge, kommer direkte ut fra hellighetsbevegelsen:
 - Frelsesarmeen
 - Pinsebevegelsen
 - (Dessuten har *The Free Methodist Church* hatt organisert virksomhet 1892-1898).
4. I perioden ca. 1850-1900 har følgende norske kirkesamfunn, lekfolksorganisasjoner og bevegelser som preket hellighet, men ut fra ulike teologiske posisjoner:
 - a) Den Norske kirke.
 - b) Lekfolksorganisasjoner innen Den norske kirke.
 - c) Den frie evangeliske forsamling.
 - d) Menigheter innenfor Lammersbevegelsen.
 - e) Baptistmenigheter.
 - f) Metodistkirken.

- g) Fri-metodistiske grupper i Sogn.
 - h) Det norske misjonsforbundet.
 - i) Kristi menighet.
 - j) Plymouth-bevegelsen.
 - k) Vennene / Kvekerne
 - l) Ulike frie grupper (for eksempel: Guds menighet på Vegårdshei; menigheter som kom ut av Erik A. Nordquelles arbeid).
 - m) Frelsesarmeen.
 - n) Den romersk-katolske kirken.
5. I perioden etter ca. 1900 finnes følgende norske kirkesamfunn, lekfolksorganisasjoner og bevegelser som klart kan klassifiseres som «hellighetsbevegelser»:
- a. Den frie evangeliske bevegelse (Erik A. Nordquelle).
 - b. Pinsebevegelsen (T.B. Barratt)
 - c. Smiths venner
 - d. Ulike frie grupper
6. Etter ca. 1950 har nye grupper kommet ved siden av pinsebevegelsen:
- a) Maran Ata (Åge Samuelsen).
 - b) Vekkelses- og misjonsorganisasjoner: «Livets ord» (Aril Edvardsen), herfra nye separatistgrupper (Kristne sentra, Hans Bratterud, Trosmenigheter).
 - c) Frie venner, «Jesus Alene», etc.
 - d) Det er antakelig også berettiget å ta med karismatiske bevegelser som *Full Gospel*, og «Oase»).

ⁱ EUB-Trosbekjennelse art.1. "Gud" MLK s.81. (Metodistkirkens lære og kirkeordning 1997)

ⁱⁱ Kjell Petter Dahl "Med troen i motvind". Oslo 1995.

ⁱⁱⁱ Salme 22.2 og Matteus 27.46.

^{iv} Eksemplene er konstruert, men de likner mange av dem jeg bekjenner troen sammen med.

^v Apostlenes gjerninger 17.16-34.

^{vi} Notto R Thelle: Ditt ansikt søker jeg. Oslo 1993. Side 88.

^{vii} Einar Anker Nilsen: Kristendom for alvor. Oslo 1958

^{viii} Karakteristiske wesleyanske trekk MLK s.60

^{ix} Samme, MLK side 60

^x Vår teologiske oppgave, MLK § 63

^{xi} Preken i Gressvik kirke, juledag 1969.

^{xiii} Utdrag fra preken i Flekkefjord 21.05.98. Inspirasjon til prekenen er bla. hentet fra Jacob Jervells bok "Bare all makt", Oslo 1975 og Magnus Malms bok "I Lammets tegn", Oslo 1996.